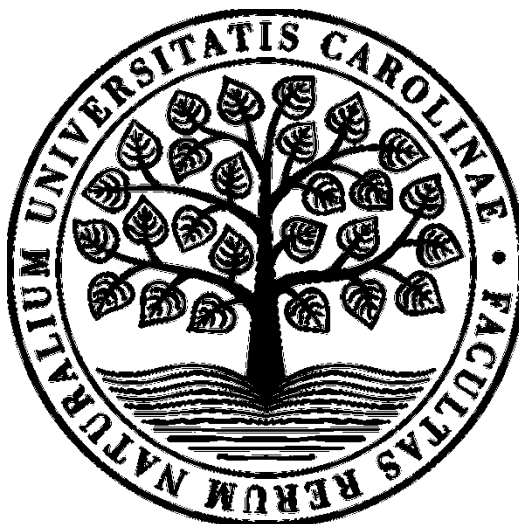

UNIVERZITA KARLOVA

Přírodovědecká fakulta

Studijní program: Geografie

Studijní obor: Sociální geografie a regionální rozvoj

***VÝZNAM ÚZEMNÍ STUDIE KRAJINY PRO ZÁZEMÍ HLAVNÍHO MĚSTA
PRAHY***

***THE SIGNIFICANCE OF LANDSCAPE PLANNING STUDY FOR PRAGUE'S
HINTERLAND***

Diplomová práce

Bc. Jakub Šmída

Vedoucí práce:

RNDr. Radim Perlín, Ph.D.

Praha 2020

CHARLES UNIVERSITY

Faculty of Science

PROHLÁŠENÍ:

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci zpracoval samostatně a že jsem uvedl všechny použité informační zdroje a literaturu. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Praze, 17. 5. 2020

Bc. Jakub Šmída

PODĚKOVÁNÍ:

Rád bych velmi poděkoval vedoucímu práce RNDr. Radimu Perlínovi, Ph.D. za cenné připomínky a rady týkající se psaní této práce a také za čas, který mi věnoval. Velký dík patří také respondentům, kteří souhlasili s osobními rozhovory.

Obrovský dík patří hlavně mým rodičům Josefovi a Stanislavě Šmídovým, kteří mě podporují, drží mi palce a nepřestávají mi věřit celý můj život. Stejně obrovské díky patří i mé přítelkyni Julii Krejbichové za to, že se mnou má vždy trpělivost, nikdy neváhá s tím mě podpořit ve všem, co si usmyslím, a je zdaleka mým největším zdrojem inspirace.

ABSTRAKT

Diplomová práce se zabývá územní studií krajiny coby novým nástrojem českého územního plánování. Hlavním cílem práce je analyzovat proces vzniku dokumentu, což zahrnuje motivaci na straně veřejné správy k jeho pořízení, formu spolupráce zpracovatelů s pořizovateli, samosprávami, veřejností a případně dalšími subjekty. S tím souvisí soulad s Evropskou úmluvou o krajině, který je deklarován v metodickém pokynu zpracování územní studie krajiny. Dalším cílem je vyhodnotit potenciál využití studie veřejnou správou a následné realizace opatření navržených v územní studii krajiny. Ta je dokumentem, který má sloužit jako podklad pro rozhodování ve veřejném sektoru.

Jako modelové případy byly vybrány čtyři územní studie krajiny zpracované pro obvody obcí s rozšířenou působností nacházejících se v zázemí Prahy. Po sémantické analýze textu vybraných územních studií krajiny následovaly polostrukturované rozhovory s představiteli zpracovatelských týmů a zástupci pořizujících úřadů obcí s rozšířenou působností. Rozhovory byly následně vyhodnoceny pomocí kvalitativních metod.

Mezi hlavní zjištění patří fakt, že zkoumané územní studie krajiny byly pořízeny především v reakci jednak na problémy spojené s těsnou blízkostí hlavního města jako např. rezidenční suburbanizace nebo výstavba logistických areálů v blízkosti dálnic a jednak na obecné problémy zemědělské krajiny v Česku, např. velké půdní bloky. Dále bylo zjištěno, že klíčovými aktéry implementace opatření navržených v územní studii krajiny jsou obce. V té souvislosti je diskutován potenciál jejího reálného využití. Posledním důležitým zjištěním je fakt, že veřejnost se z různých důvodů aktivně nepodílela na tvorbě zkoumaných územních studií krajiny.

V závěru práce je zařazena kapitola diskutující postavení územní studie krajiny v kontextu českého územního plánování a potenciál změny stavu volné krajiny k lepšímu ať už realizací návrhů nebo díky upozorněním na systémové chyby praktického přístupu ke krajině, které zpracovatelé do územních studií hojně zařadili.

Klíčová slova: krajina, územní studie krajiny, zázemí Prahy, územní plánování, územní rozvoj, krajinné plánování

ABSTRACT

The master's thesis deals with landscape planning study which is a new instrument of spatial planning in Czechia. Main goal of the thesis to analyse the document's creation process which includes motivation on the side of the public sector as a contracting authority, a form of cooperation of authors and contracting authorities, municipalities, the public or other entities. That relates to an accordance with European Landscape Convention, which is declared in a methodological instruction of the landscape planning study. Furthermore, a potential of utilization of the study by public sector is addressed and potential of implementation of measures proposed in the landscape planning study is also explored. The landscape planning study is a document that should serve as a basis for decision making in the public sector.

Four landscape planning studies made for districts of municipalities with extended powers which are in Prague's hinterland were chosen as model cases. After semantic analysis of the text of the chosen planning studies of landscape semi-structured interviews with representatives of author teams and contracting municipal offices followed. Interviews were then evaluated using qualitative research methods.

One of the main findings is the fact that the chosen landscape planning studies were contracted partly in reaction to problems related to proximity of the capital city (e.g. residential suburbanization or development of logistical zones near motorways) and partly in reaction to general problems of Czech agricultural landscape (e.g. large blocks of arable land). Another finding is that key players of implementation of measures proposed in a landscape planning study are municipalities. In connection with that a potential of the studies' actual usage is discussed. Last important finding is a fact that the public were not actively involved in the making process of the chosen landscape planning studies.

Near the end of the thesis a chapter discussing a position of landscape planning study in a context of Czech spatial planning is included. Its potential to positively change the state of open landscape either by implementation of proposed measures or by pointing out the system faults of practical attitude towards landscape which authors widely included in the studies is also discussed.

Keywords: landscape, landscape planning study, Prague's hinterland, spatial planning, spatial development, landscape planning

OBSAH

Seznam zkratk:	7
Seznam tabulek:	7
Seznam obrázků:	7
1. Úvod	8
2. Teoretická část	11
2.1. Krajinový ráz a ochrana krajiny	12
2.2. Krajinové plánování a zahraniční praxe	14
2.3. Územní plánování a krajina v Česku	17
2.4. Nástroje krajinového plánování	18
2.4.1. Územní systém ekologické stability (ÚSES)	18
2.4.2. Komplexní pozemkové úpravy (KPÚ)	20
2.4.3. Územní studie krajiny (ÚSK)	21
2.5. Výzkumné cíle práce	25
3. Metodika	26
3.1. Výběr ÚSK	26
3.2. Analýza ÚSK	28
3.3. Rozhovory	29
4. ÚSK v zázemí Prahy – Výsledky terénního šetření	31
4.1. Brandýs nad Labem – Stará Boleslav	33
4.2. Černošice	36
4.3. Kralupy nad Vltavou	39
4.4. Říčany	42
4.5. Výsledky obecného rázu společné pro všechna území	45
5. Diskuze	49
6. Závěr	52
Seznam použité literatury	55
Seznam použitých zdrojů dat	58
Přílohy	59

SEZNAM ZKRATEK:

EU – Evropská unie

KPÚ – Komplexní pozemkové úpravy

ORP – Obec s rozšířenou působností

OSN – Organizace spojených národů

PSZ – Plán společných zařízení

ÚAP – Územně analytické podklady

ÚSES – Územní systém ekologické stability

ÚSK – Územní studie krajiny

ZÚR – Zásady územního rozvoje

SEZNAM TABULEK:

Tabulka 1: Zjednodušená struktura ÚSK 28

SEZNAM OBRÁZKŮ:

Obrázek 1: Zkoumané ORP 31

Obrázek 2: ORP Brandýs nad Labem–Stará Boleslav 33

Obrázek 3: ORP Černošice 37

Obrázek 4: ORP Kralupy nad Vltavou..... 40

Obrázek 5: ORP Říčany 43

1. ÚVOD

Výzkum týkající se krajiny je v současnosti dobře zavedenou vědeckou disciplínou, jenž má širokou škálu podob. Uplatňovány jsou při něm poznatky jak z geologie, ekologie, hydrologie, fyzické geografie, geomorfologie atd., tedy z oborů studujících jednotlivé přírodní složky krajiny, tak z architektury, sociální geografie, historie, ekonomie atd., tedy z oborů zkoumajících interakce člověka s prostředím. Vedle odborného pohledu na krajinu existuje i pohled laický. V každém z nás vyvolává krajina určité emoce a pocity, které se individuálně liší. Zároveň platí, že prakticky každý z nás nějakým způsobem interaguje s krajinou. Běžně se jedná o rekreaci mimo městské prostředí, ale např. doprava z místa na místo nebo úprava zahrady je v zásadě také interakcí v tomto slova smyslu. Vnímání krajiny je tedy vysoce subjektivní záležitostí. V neposlední řadě na správném fungování krajiny závisí zajištění základních potřeb člověka, zejména potravy formou zemědělství a využívání vodních zdrojů (Sklenička 2003).

Z uvedeného vyplývá, že na krajinu je třeba nahlížet jako na komplexní systém, k jehož úplnému pochopení je nutný multioborový přístup. Je tedy nezbytné zkoumat vazby, procesy a principy v širších souvislostech (Sklenička 2003). Otázkou však je, zda tento přístup v praxi nevede k podrobnému popisu jednotlivých krajinných složek, kdy se syntéza poznatků poněkud vytrácí. Teprve od nedávna jsou prosazovány koncepční přístupy v péči o krajinu (viz např. Healey 2009, Selman 2009 nebo Primdahl, Kristensen 2016), které pomalu pronikají i do územního plánování.

Územní plánování v Česku se širším vazbám krajině doposud věnovalo jen okrajově a do závazných dokumentů jako jsou územní plány a zásady územního rozvoje (ZÚR) se environmentální záležitosti promítají jen v omezené míře. Jediným nástrojem, který se zaměřuje na problematiku spojenou výhradně s přírodou, je územní systém ekologické stability¹ (ÚSES), který je zakreslen ve zmíněných závazných dokumentech. ÚSES má však celou řadu problémů pramenících z neznalosti a ledabylosti lidí, kteří mají zodpovědnost za tvorbu a uplatňování územně plánovací dokumentace. Prvky ÚSES tak na sebe na hranicích obcí často nenasazují nebo jsou vymezeny nelogicky či přímo nesprávně (Dujka, Dujka, Dujka 2019). Dalším problematickým aspektem vztahu krajiny a územně plánovací dokumentace je ten, že územní plány se zaměřují především na koncepci zastavěného, případně zastavitelného území a volnou krajinou mimo něj se příliš podrobně nezabývají. Výjimku tvoří infrastrukturní stavby, které však z krajinářského hlediska nic

¹ Podrobněji o ÚSES i KPÚ dále v teoretické části.

nepřináší, spíše naopak. Trochu mimo stojícím nástrojem, který je zaměřen na funkčnost krajiny, jsou komplexní pozemkové úpravy²1 nahoře (KPÚ). Jejich velkým nedostatkem je však fakt, že fungují na dobrovolné bázi (Sklenička 2003). Proto když s provedením pozemkové úpravy nesouhlasí jeden z aktérů (vlastník půdy, obec atd.), není možné ji provést. Dále se krajinná opatření navržená v KPÚ obecně z různých důvodů realizují jen velmi málo. To je další nevýhoda tohoto nástroje.

Mimo jiné v reakci na tyto nedostatky představilo Ministerstvo pro místní rozvoj ve spolupráci s Ministerstvem životního prostředí v roce 2015 nový nástroj, který by měl krajinu řešit koncepčně a v širších souvislostech. Tím nástrojem je územní studie krajiny (ÚSK), která je zpracována za území obce s rozšířenou působností (ORP). Jedná se o nezávazný dokument, který má sloužit podobně jako jiné územní studie coby podklad pro tvorbu územních plánů a jejich změn. Vedle tohoto účelu má sloužit i jako podklad při rozhodování orgánů veřejné správy v otázkách péče o krajinu. ÚSK má být zpracována v souladu s Evropskou úmluvou o krajině (2000), která mimo jiné zmiňuje účast veřejnosti, lokálních a regionálních orgánů a dalších subjektů při přípravě dokumentů jako je ÚSK (MMR, MŽP 2016).

Pro účely této práce byly k analýze vybrány čtyři ÚSK zabývající se územím v zázemí hlavního města Prahy, konkrétně ORP Brandýs n. Labem–Stará Boleslav, Černošice, Kralupy n. Vltavou a Říčany. Metropolitní region je dlouhodobě jedním z nejdynamičtěji se rozvíjejících v Česku (Bičík, Kupková 2006). V pražském zázemí se střetávají zájmy rozšiřovat zastavěná území jednotlivých sídel o rezidenční plochy, dále se v území nacházejí stavby dopravní a technické infrastruktury sloužící primárně účelům hlavního města a na kapacitní dopravní tahy se vážou komerční stavby maloobchodních, výrobních a logistických areálů. V neposlední řadě se ve zvoleném území uplatňuje zájem ochrany zemědělského půdního fondu, neboť sem z velké části zasahuje úrodná Polabská nížina. Blízkost Prahy tak vytváří v celém území tlak, který se projevuje výraznými změnami v krajině (Bičík, Kupková 2006).

Hlavním cílem této práce je popsat proces vzniku a vyhodnotit potenciál využití ÚSK veřejnou správou a s tím související potenciál realizace navržených opatření. Práce by tak měla odpovídat na výzkumné otázky (1) jakým způsobem se aktéři zejména ze strany veřejné správy, případně veřejnosti, podílí na tvorbě ÚSK, jaké jsou jejich motivace k pořízení a co si od ní v budoucnu slibují – ÚSK totiž nemusely všechny ORP pořizovat

² Viz poznámka na předchozí straně.

povinně, v době psaní této práce záleželo pouze na jejich zájmu, (2) jak probíhala a jakou podobu měla spolupráce mezi pořizovateli (úřady ORP) a zpracovateli ÚSK, (3) objasnit konkrétní podobu souladu ÚSK s Evropskou úmluvou o krajině (2000), zejména co se týká zapojení veřejnosti.

Předpokládané odpovědi na výzkumné otázky jsou následující:

Ad. 1: Motivace k pořízení a očekávání od ÚSK úzce souvisí se zmíněnou dynamickou suburbanizací a tlakem, který na území vytváří přítomnost Prahy (Sýkora 1996, Bičík, Kupková 2006 nebo Ouředníček, Špačková, Novák (eds.) 2013). Tento předpoklad je založen na úvaze, že obce suburbanizaci a některé její následky vnímají jako problém a chtějí pomocí ÚSK usměrnit rozvoj na svém území.

Ad. 2: Spolupráce během zpracování měla rozdílnou podobu a záleželo na jednotlivých projektantech a úřednících, jak ji pojali. Tento předpoklad je založen na Birklenově (2018) textu, který zmiňuje, že metodika ÚSK (MMR, MŽP 2016) neurčuje přesně, jak dojít k požadovaným výstupům. Těžko odhadovat, zda ve zkoumaných územích probíhala spolupráce více či méně formální, od její konkrétní podoby se však bude odvíjet potenciál realizace opatření navrhovaných v ÚSK.

Ad. 3: Předpokladem je, že ORP a zpracovatelé usilovali o zapojení veřejnosti, která však aktivně příliš nespolupracovala. Bursíková (2019) totiž uvádí řadu problémů spojených s participací u nás, mezi nimi je i postřeh, že česká společnost obecně nemá v povaze se velkou měrou zapojovat do veřejného dění.

2. TEORETICKÁ ČÁST

Vzhledem k zaměření práce je nejprve nutné definovat pojem krajina a jak je vnímána napříč obory. Rychle však narazíme jednak na mezioborovou nejednotnost a jednak na obsáhlost vymezení. Z toho lze vyvodit první jasné specifikum výzkumu týkajícího se krajiny, které zřejmě dokáže vycítit každý člověk, a to že krajina samotná a její vnímání ať už jedinci či zájmovou skupinou je poměrně subjektivní.

Nejobecnější definice jsou v tomto případě ty právní. V českém zákoně o ochraně přírody a krajiny se píše, že „*krajina je část zemského povrchu s charakteristickým reliéfem, tvořená souborem funkčně propojených ekosystémů a civilizačními prvky*“ (Zákon č. 114/1992 Sb., §3, odst. 1). Podobně obecná je i Evropská úmluva o krajině (2000, čl. 1): „*krajina znamená část území tak, jak je vnímána lidmi, jejíž charakter je výsledkem činnosti a vzájemného působení přírodních a/nebo lidských faktorů*“. V textu úmluvy je na rozdíl od zákona explicitně vyjádřena subjektivita pojmu, která je v souvislosti s krajinou zdůrazňována především v sociálně vědních oborech. Demografové a sociální geografové se spíše zaměřují na populační znaky lidí obývajících krajinu (viz např. Ouředníček, Špačková, Novák (eds.) 2013). Ve vědách historických je zájem věnován především vývoji krajiny v závislosti na přírodních, kulturních, geopolitických a hospodářských podmínkách (viz např. Moseley 2006, Etter, McAlpine, Possingham 2008). Funkční architektonické pojetí krajiny vystihuje Žák (1947), a to tak, že o ní mluví jako o oblasti nebo obytném místě, které znamená přírodní prostor přímo úmyslně určený nebo utvářený k přírodnímu obývání.

Naproti tomu definice krajiny podle přírodních vědců odráží její fyzický vzhled. Krajinu jako pododdělení povrchu, případně vývojově více či méně stejnorodou část zemského povrchu, vyznačující se určitou strukturou jednotlivých složek a jejich vzájemné přirozené vztahy vnímají geomorfologové (Mezera et al. 1979). Zcela opačné je pojetí krajiny v ekologii, kde je definována jako heterogenní část zemského povrchu, skládající se ze souboru vzájemně se ovlivňujících ekosystémů, který se v dané části povrchu v podobných formách opakuje (Forman, Gordon 1986). Lze říci, že fyzicko-geografické pojetí se snaží propojit geomorfologický a ekologický přístup, kdy Troll (1939) píše o krajině jako o části zemského povrchu, která podle svého vnějšího obrazu a vzájemného působení jevů a vnitřních i vnějších vztahů polohy, tvoří prostorovou jednotku určitého charakteru a na geografických přirozených hranicích přechází v krajiny jiného charakteru.

Krajina je výsledkem integrace či kombinace přírodního prostředí a kultury (Sklenička 2003). Přírodní prostředí je souborem živé a neživé přírody, které podmiňuje

faktory ovlivňující přežití, vývoj a evoluci organismů a jejich společenstev (Kemp 1998). Člověk ovlivňuje přírodní prostředí a přetváří jej tak, aby odpovídalo jeho potřebám. Tak vzniká kulturní krajina, kterou lze dělit podle intenzity vlivu člověka na harmonickou, narušenou a devastovanou, avšak proces přeměny krajiny od přírodní po urbanizovanou je plynulý, proto lze každé dělení, které nalezneme v literatuře, považovat za hrubé a spíše názorné (Sklenička 2003). V této souvislosti ještě zbývá dodat, že ryze přírodní krajina neovlivněná člověkem se dnes v Česku ani v Evropě téměř vůbec nevyskytuje.

Důležitost a přínos krajiny pro společnost lze sledovat z mnoha pohledů. Přístupy ke krajině se liší v různých ekonomických odvětvích. Zemědělcům například poskytuje obživu a jsou závislí na produkčních schopnostech území, na kterém hospodaří, proto by měla mezi jejich prioritami být udržitelnost produkce a zachování hodnot krajiny důležitých pro zemědělství. Naproti tomu v případě hutního průmyslu, zejména pak při těžbě nerostných surovin, se udržitelnosti krajiny nedosahuje snadno.

Dalším specifickým ekonomickým odvětvím je, co se týče vztahu k území, cestovní ruch. Turisté v naprosté většině případů logicky jezdí tam, kde se jim to líbí. Jeden z hlavních předpokladů realizace cestovního ruchu je tedy estetická hodnota krajiny, čímž se zcela odlišuje od případů uvedených výše. Cestovní ruch tak v předminulém století, kdy moderní turismus začal vznikat, dal za vznik konfliktu, který se dodnes nepodařilo vyřešit. Jde o spory, jak vybalancovat ekonomické zájmy subjektů, které cestovní ruch živí, a jak zachovat přírodní a kulturní hodnoty krajiny, kvůli kterým lidé konkrétní místa a oblasti navštěvují, nehledě na to, že zachování kvalit prostředí je jak v zájmu místních obyvatel, tak v zájmu ochránců přírody, tedy ve veřejném zájmu. Ničím neomezený cestovní ruch totiž může vést k degradaci krajiny, která tím pádem přestane být atraktivní pro turisty, na čemž by tratile zejména podnikatelské subjekty operující v cestovním ruchu. Tedy je i v jejich zájmu, aby bylo s krajinou zacházeno s rozumem.

2.1. KRAJINNÝ RÁZ A OCHRANA KRAJINY

Definovat krajinný ráz jednoznačně je poměrně obtížné. Zákon o ochraně přírody a krajiny (č. 114/1992 Sb.) jej vymezuje následovně: „*Krajinný ráz (...) je zejména přírodní, kulturní a historická charakteristika určitého místa či oblasti, je chráněn před činností snižující jeho estetickou a přírodní hodnotu.*“ (Zákon č. 114/1992 Sb., §12, odst. 1). Zejména sousloví kulturní charakteristika a estetická hodnota odkazují na již výše zmíněnou subjektivitu vnímání krajiny jednotlivci. V rámci hledání objektivitu při posuzování krajinného rázu ho lze rozdělit na tři hlavní složky: (1) *struktury* (přírodní nebo člověkem vytvořené rysy a

pravidelnosti ve využití území), (2) *funkce* (předpoklady pro fungování ekosystému, samočistící schopnosti vody i její celkové zásoby v podzemí, podmínky pro provozování zemědělství atd.) a konečně (3) *hodnoty* (historické, rekreační, existenční, duchovní, kulturní, zemědělské...) (Parris 2004 in Selman 2009). Toto uvedené dělení je pouze hrubé a při posuzování krajinného rázu se jednotlivé složky překrývají a doplňují se. Stejně tak lze potom krajinný ráz dále dělit podrobněji. Například Brandt a Vejre (2004) rozlišují čtyři typy funkcí krajiny: (1) *regulační* ve smyslu regulace klimatu a např. recyklace živin, *produkční* ve smyslu vytváření podmínek pro zemědělství (2), ale i tvorby nerostných surovin (3), a nakonec (4) *informační* funkce s odkazem na estetické a hodnoty a hodnoty spojené s poznáním.

Při porovnání dvou uvedených typologií vychází najevo, že jde pouze o relativně málo odlišné výsledky přístupů jednotlivých výzkumníků k problematice krajiny. To je pro výzkum v tomto oboru poměrně typické, a i tento fakt odráží subjektivitu vnímání krajiny stejně tak, jak se uvádí v definicích. Tato práce se bude držet jednoduššího Parrisova dělení.

Ochrana přírody, jejíž součástí je ochrana krajiny a krajinného rázu a se kterou je spojováno znepokojení z vlivu moderních ekonomických aktivit na přírodní a životní prostředí, má své kořeny v 18. a 19. století (Grove 1992). První koordinovaná snažení na zachování či obnovu původní podoby území se objevila během koloniální doby. Západní Evropané využívali svá nově nabytá území a jejich nerostná i přírodní bohatství především jako možnost snadného zisku. Nejlépe to bylo patrné na malých tropických ostrovech od Karibiku po Indický oceán, které byly poměrně rychle odlesňovány kvůli cennému dřevu. Jejich krajina se tak zásadně změnila. Ztráty přírodní hodnoty krajiny pak přilákaly pozornost zejména přírodních vědců, jejichž tehdejší snahy se postupem času vyvinuly v současný zájem společnosti o otázky životního prostředí. Ochrana přírody na vyšší než komunitní úrovni souvisí s uvědoměním si, jaké jsou ekologické dopady lidské činnosti. Tato změna vnímání prostředí souvisí s kulturním i ekonomickým rozvojem společnosti (Grove 1992).

V úsilí společnosti chránit krajinu, která je vnímána jako hodnotná, se odráží veřejné i soukromé zájmy. Tuto snahu lze vysledovat prakticky na všech hierarchických úrovních společnosti (Grove 1992). V případě obecních komunit mohou být příkladem aktivity místních myslivců či rybářů. Obce zároveň mají ze zákona možnost chránit přírodní hodnoty na svém území pomocí nástrojů územního plánování (Zákon č. 183/2006 Sb. – zejména §18 odst. 4 a 5). Stejně tak i regionální samosprávy (u nás kraje) mohou využít nabízených zákonných možností. Státy pak vcelku běžně vyhláší chráněná území různých

kategorií zaměřená na ochranu přírody. Na evropské úrovni funguje již řadu let síť chráněných území Natura 2000. A konečně na globální úrovni funguje několik mezinárodních organizací např. IUCN (Mezinárodní svaz ochrany přírody), WWF (Světový fond na ochranu přírody), UNEP (Program OSN pro životní prostředí), ale i nevládní Greenpeace.

2.2. KRAJINNÉ PLÁNOVÁNÍ A ZAHRANIČNÍ PRAXE

Krajinné plánování představuje multidisciplinární obor, jehož úkolem je vědecky promyšlené a prakticky ověřené usměrňování lidské činnosti. Respektuje zásady rozvoje přírodních i antropogenních faktorů působících vzájemně v čase i v prostoru. Činnost krajinného plánování zpravidla vykonává tým specialistů, kteří rozumí jednotlivým přírodním složkám (geologie, hydrosféra, pedosféra, biosféra atd.) (Vaníček 1973).

Vzhledem k rozsahu a zaměření této práce nemá příliš smysl podrobně popisovat konkrétní praxi krajinného plánování ve velkém množství zemí. Proto tato podkapitola představuje klíčové koncepty, které se objevují v odborné literatuře a jsou implementovány v plánovacím procesu nebo alespoň existuje snaha o jejich širší praktické využití. Proto jsou v této podkapitole zmíněny a příklady z USA, Německa, Dánska a Velké Británie. Jde o země, kde se krajinné plánování rozvíjí nejdynamičtěji a zároveň zejména v případě evropských zemí může mít jejich praxe vliv na praxi českou.

Prvním ze stěžejních konceptů je multifunkčnost. Podobně jako v současném urbanismu (viz např. Hrůza 2014), i v případě krajiny panuje snaha o multifunkční využití prostoru. To je v krajině charakterizováno vysokou úrovní komplexity, což se projevuje tím, že procesy probíhají zároveň a dochází k jejich interakci. Efektivní multifunkčnost však vyžaduje pečlivý plánovací proces. Může se stát, že procesy sice probíhají zároveň a krajina slouží více funkcím, není však zaručeno, že dojde k jejich interakci a tím pádem k obohacení lokálního i regionálního rozvoje díky tomu, že dobře fungující krajina může pozitivně stimulovat ekonomické, sociální a enviromentální aktivity (Selman 2009). Tuto terminologii přejímají vlády některých států. Například v britském pětadvacetiletém plánu týkajícím se životního prostředí (DEFRA 2018) najdeme například dvě priority, které vyžadují výše zmíněné pečlivé krajinné plánování. Konkrétně jde o efektivnější a udržitelné využívání přírodních zdrojů a snížení ohrožení riziky enviromentálního charakteru.

Kritici pojmu multifunkčnosti namítají, že jde jen o módní pojem, který nepřináší nic nového. Starší termíny jako „green belt“ (zelený pás) nebo „urban open

space“ (otevřený městský prostor) totiž operují se stimulací a vzájemnou interakcí výše zmíněných ekonomických, sociálních a environmentálních aktivit (Selman 2009).

Dalším moderním termínem charakterizujícím současný přístup ke krajině je sousloví, které by se dalo přeložit jako *tvorba krajinné strategie* (Landscape strategy making). Jde o snahu přinést do procesu krajinného plánování prvky spolupráce různých aktérů, participaci veřejnosti a další související bottom-up prvky a integrovaný přístup k řešení této problematiky. Tyto procesní inovace se začaly rozvíjet v reakci na předchozí fragmentované, sektorové přístupy ke krajinnému plánování. Jde prakticky o velmi podobný obrat, který zaznamenal také urbanismus na západě v sedmdesátých a osmdesátých letech. Ne náhodou se začalo využití těchto přístupů zkoumat na pomezí města a venkova v tzv. „rural-urban fringe“. (Primdahl, Kristensen 2016).

Tato potřeba přistupovat ke krajině koncepčně souvisí s její výše popisovanou multifunkčností. Aby totiž bylo zaručeně docíleno pozitivních vzájemných interakcí mezi jednotlivými složkami, funkcemi a aktéry v krajině a docíleno žádoucího udržitelného rozvoje, je nutné ke krajině přistupovat takto integrovaně a strategicky (Healey 2009, Primdahl, Kristensen 2016).

Primdahl a Kristensen (2016) popisují ve svém textu dvě případové studie, které se uskutečnily v Dánsku. Chtěli demonstrovat, že napětí mezi zastánci třech různých úhlů pohledu na to, jak by krajina měla být využívána, lze zmírnit kolaborativním plánovacím procesem, při kterém se různí aktéři dohodnou na společném koncepčním postupu. Úhly pohledu vymezili jako: (1) krajinu coby *veřejné zboží*, které zahrnuje zejména hodnoty krajiny obtížně definovatelné pomocí tradičních ekonomických i environmentálních metod, dále pak (2) *práva vlastníků a uživatelů*, v jejichž případě jde často, ale zdaleka ne vždy o ekonomický zisk, uživatelé totiž mohou být například myslivci, vodohospodáři atp. a konečně do plánovacího procesu vstupují (3) *zájmy veřejné správy* ať už státu nebo samospráv, které mohou mít široký záběr jak tematický, od různých infrastrukturních projektů, přes využití nerostného bohatství až po ochranu přírody, tak hierarchický, kdy se může jednat o vybudování obecní čističky odpadních vod až např. po stavbu dálnice.

V Primdahlově a Kristensenině studii se jednalo o dva nezávislé projekty v blízkosti vesnic na dánském venkově. V prvním případě projekt zahrnoval stezky pro pěší, vysazení nového lesa, ale i obnovu některých komunikací. V druhém případě šlo o vytvoření nového krajinného parku a celkovou obnovu některých krajinných prvků v okolí vesnice.

Důležité závěry, ke kterým autoři dospěli, jsou následující: Participující skupiny občanů dospěly alespoň k určité míře vzájemného porozumění a pochopily, co a proč různé

strany hájí a jaké jsou jejich argumenty. Podle autorů byl tento kladný výsledek způsoben tím, že se na začátku procesu aktéři dohodli na tom, které krajinné prvky v zájmovém území považují za důležité a které stojí za to, aby o ně bylo pečováno a zacházelo se s nimi citlivě (Primdahl, Kristensen 2016). Přesně toto vymezení důležitých krajinných prvků a zejména dohoda o tom, jak k nim chce daná komunita přistupovat, je zásadní. A nemusí nutně jít o prvky, které jsou vnímány pozitivně. Naopak lidé se mohou dohodnout, že chtějí zkultivovat nebo odstranit negativní prvky z krajiny, kterou jinak vnímají jako hodnotnou kvůli tomu, že se v ní pohybují. Tato studie je názorným příkladem tzv. bottom-up přístupu, kdy motivace ke změně pramení „zdola“ tedy od obyvatel a postupuje hierarchií veřejné správy výš.

Dále jsou v současnosti v praxi prosazovány přístupy pojící se s konceptem tzv. zelené infrastruktury. Termín jako takový se začal používat ve Spojených státech v průběhu devadesátých let (Mell 2010). V materiálech Evropské komise (2013) je definována jako prostorová struktura, která je přínosem přírody lidem a která má za cíl zkvalitnit využití přírodních hodnot a produktů, konkrétně např. čistý vzduch a vodu. Za předpokladu správné implementace zelená infrastruktura vylepší kvalitu životního prostředí a tím pádem bude mít pozitivní vliv i na kvalitu života. Dále si pak od ní Evropská komise slibuje zvýšení biodiverzity, ochranu před přírodními katastrofami a integrovaný přístup k řešení environmentálních otázek zejména tam, kde existují prostorové limitace. Je zjevné, že implementace zelené infrastruktury vede k cíli, jehož podstatnou součástí je multifunkční krajina.

Posledním příkladem země, které se budeme krátce věnovat, je Německo. To proto, že co se týče územně plánovací praxe, jsou si Česko a Německo dosti podobné. Tamní krajinné plánování se zabývá především otázkami ochrany životního prostředí, což zahrnuje sběr a vyhodnocování informací týkajících se krajiny (Mejia, Shirotova, de Almeida 2015). V Německu je však krajinné plánování na rozdíl od Česka považováno ve vztahu k územnímu plánování za samostatný obor a jeho výstupy jsou zdrojem informací a mnohdy i součástí výstupů územního plánování. Svou roli má krajinné plánování i při rozhodování o dopravních stavbách, zemědělství či lesnictví (Heiland 2010 in Mejia, Shirotova, de Almeida 2015). Jeho hlavní principy a přínosy jsou tak identifikace a posuzování funkcí a vlastností krajiny a jsou uplatňovány spíše idiografické přístupy. Takto získané informace jsou následně využívány při tvorbě doporučení a návrhů, které se týkají udržitelného využití krajiny a ochrany živé i neživé přírody a v neposlední řadě i ochrany estetických hodnot v krajině. Cílem těchto kroků je zdravá celková funkce a interakce

jednotlivých krajinných elementů (Mejia, Shirotova, de Almeida 2015). Konkrétní formální podobu krajinnému plánování v Německu dává Federální zákon o ochraně přírody (2009).

2.3. ÚZEMNÍ PLÁNOVÁNÍ A KRAJINA V ČESKU

Územní plánování má jeden hlavní cíl, a tím je zajistit udržitelný rozvoj území. Z něj se odvozují tři pilíře: *environmentální*, *sociální* a *ekonomický*. Každý odpovídá jinému úhlu pohledu na využitelnost území, tím pádem bývají vztahy mezi jednotlivými pilíři konfliktní, přičemž udržitelný rozvoj spočívá ve vyváženosti všech tří. Problematika krajiny je nejčastěji v územním plánu zajišťována skrze nástroje ochrany přírodního prostředí a je implementována jako limity využití území (Maier 2010). Z toho lze vyvodit, že se jedná o poměrně omezený pohled. Ten se však v poslední době mění, důkazem toho je například územní studie krajiny.

Krajina je v naší zemi vnímána jak z pohledu ochrany přírody a ekologie, ale i jako prostředí, ve kterém žijeme a se kterým přicházíme velmi často do styku. Nejenže využíváme zdroje, které otevřená krajina poskytuje, ale často nám slouží k oddychu a rekreaci. Krajina je tedy velmi subjektivní záležitostí (Durdík 2018). České územní plánování se v době psaní této práce nachází ve specifické pozici, kdy sice existuje řada formálních nástrojů, které mají za úkol věnovat se systematizaci, ochraně či rozvoji krajiny, avšak v územním plánu jako takovém, tedy v hlavním závazném dokumentu, který má prakticky největší vliv na rozvoj území, se krajina řeší pouze okrajově a nepříliš koncepčně. Mezi odbornou veřejností, která se územnímu plánování věnuje, však začíná platit konsenzus o tom, že je toto potřeba změnit (Durdík 2018).

Zohlednit krajinu v územně plánovací dokumentaci má bezesporu ještě jeden důležitý aspekt a tím je fakt, že územní plán je jedním z nástrojů v boji se současnou klimatickou změnou, která se v Česku nejvíce projevuje suchem (Kučera 2018). Při vhodném uchopení legislativy a poznatků ekologie mohou mít dokumenty klíčový vliv např. na obnovu půdní úrodnosti, biofondu, obnovu a ochranu vodních toků povrchových i pozemních. Naopak při nevhodném nastavení regulačních mechanismů se mohou projevat i negativní fenomény týkající se přírody jako je např. půdní eroze, nadměrný povrchový odtok, znečišťující průmyslová výroba atd. (Kučera 2018). Z toho jednoznačně vyplývá, že přímý vliv na krajinu, pokud vezmeme v potaz její uživatele, mají nejčastěji lokální subjekty a formální nástroje veřejné správy jsou tímto limitované nicméně zdaleka ne zbytečné a bezmocné.

2.4. NÁSTROJE KRAJINNÉHO PLÁNOVÁNÍ

Legislativa týkající se krajiny a jejího vztahu k územnímu plánování je popsána ve více právních předpisech. Ty nejdůležitější jsou zákon o ochraně přírody a krajiny (Zákon č. 114/1992 Sb.) a stavební zákon (Zákon č. 183/2006 Sb.), vyhlášky Ministerstva pro místní rozvoj (např. vyhlášky č. 500/2006 Sb. a 501/2006 Sb.). Důležitou součástí zákona o ochraně přírody, zejména pro účely této práce, jsou definice zvláště chráněných území. Jedná se o národní parky, chráněné krajinné oblasti, přírodní rezervace atd., pro něž se zpracovávají tzv. *plány péče*. Jde o koncepční odborné dokumenty, které na základě analýzy stavu a vývoje chráněného území navrhuji opatření na zachování nebo zlepšení stavu předmětu ochrany a na zabezpečení chráněného území před nepříznivými vlivy. Nejsou tedy závazné a slouží jako podklad pro územně plánovací činnost a rozhodování veřejné správy (Zákon č. 114/1992 Sb.). Vedle zvláště chráněných území s tématem této práce souvisí územní systém ekologické stability, o něm je podrobněji uvedeno dále.

Určitou nevýhodou je, že v současnosti jsou prakticky veškeré formální výstupy krajinného plánování součástí tzv. územně analytických podkladů (ÚAP). Ty slouží jako podklad pro tvorbu územních plánů a obecně se jedná prakticky o veškerá zjistitelná data vztahující se k území. Jejich pořizování není ve většině případů projednáváno zastupitelstvy obcí a může se stát, že i sofistikované dokumenty jako je např. i územní studie krajiny (hlavní předmět zkoumání této práce) nejsou závazné (Zákon č. 183/2006 Sb.), což je jejich velkou nevýhodou. Je tedy úkolem územního plánu aby závazného dokumentu, respektive všech, kteří se podílí na jeho vzniku a implementaci, aby v něm byla obsažena řešení týkající se regulace a rozvoje krajiny. To se však, jak již bylo uvedeno, ne vždy dobře daří.

Na následujících řádcích budou stručně popsány nejdůležitější nástroje týkající se krajiny a územního plánu.

2.4.1. ÚZEMNÍ SYSTÉM EKOLOGICKÉ STABILITY (ÚSES)

ÚSES je definován jako „*vzájemně propojený soubor přirozených i pozměněných, avšak přírodě blízkých ekosystémů, které udržují přírodní rovnováhu*“ (Zákon č. 114/1992 Sb.). Podle stejného zákona je vytváření ÚSES veřejným zájmem, na kterém mají podíl vlastníci pozemků, obce i stát.

Hlavním smyslem vymezování ÚSES je vytvoření podmínek v území pro dlouhodobé udržení a posílení ekologické stability, což je jedna ze základních přirozených funkcí krajiny. Konkrétně jde o schopnost ekosystému uchovat a zároveň reprodukovat své

podstatné charakteristiky, čehož je dosaženo autoregulačními procesy. Také je to schopnost vyrovnat se se změnami způsobené vnitřními nebo vnějšími činiteli a zachovat tak své přirozené vlastnosti a funkce. Podle zdroje destabilizačních vlivů se stabilita ekosystémů dělí na *vnitřní* a *vnější* (MŽP 2017). *Vnitřní* ekologická stabilita se vyznačuje schopností ekosystému sám se udržovat a odolávat běžné intenzitě působení faktorů prostředí, a to včetně extrémů, které jsou v daném území běžné. Předpokladem vysoké stability je velké množství vazeb a jejich kvalita či přesněji pevnost. Proto jsou vnitřně stabilní ty ekosystémy, které mají vysokou míru biodiverzity, jsou sukcesně zralé, tedy se poměrně dlouhou dobu spontánně vyvíjely v bezprostřední závislosti na ekologických podmínkách prostředí. U nás jde o člověkem málo využívané ekosystémy jako staré lesy s přirozenou skladbou porostu, skalní společenstva, společenstva rašelinišť atd., tedy často o systémy, které jsou v dnešní době nějakým formálním způsobem chráněny (MŽP 2017).

Vnější stabilita je schopnost ekosystému odolávat mimořádným vnějším faktorům, na které není přímo adaptován. Důsledky tohoto působení bývají často katastrofální, jelikož výskyt těchto faktorů je z hlediska spontánního vývoje prakticky nepředvídatelný. Mezi tyto mimořádné události ve Střední Evropě mohou patřit např. extrémní výkyvy teplot, rozsáhlé požáry nebo záplavy, invaze cizích druhů ať už živočišných nebo rostlinných, ale také některá lidská činnost, zejména pak znečišťování vod, půdy a ovzduší. Z logiky věci vyplývá, že nemůže existovat žádný ekosystém, který by měl schopnost absolutní vnější stability, jelikož žádný takový nemůže být připraven čelit všem vlivům. Je však možné stabilitu posilovat. Stejně tak platí, že vnější stabilita je podmíněna vnitřní stabilitou. Neplatí sice automaticky, že vnitřně stabilní ekosystém bude disponovat i vysokou vnější stabilitou, vnitřní stabilita je však nutnou podmínkou (MŽP 2017).

V praxi se ÚSES skládá ze dvou základních složek, biocenter a biokoridorů. V zásadě jde o plochy v případě prvním a o liniové prvky v případě druhém. ÚSES jsou vymezovány na třech hierarchických úrovních, a to nadregionální, regionální a místní, s tím, že největší vliv na stabilizaci krajiny mají místní ÚSES (MŽP 2017). Každá úroveň by se tak měla promítnout do odpovídající úrovně územně plánovací dokumentace, tedy do Politiky územního rozvoje, ZÚR jednotlivých krajů a jednotlivých územních plánů obcí.

Obecný koncept se však nikdy neobejde úplně bez problémů při praktické implementaci a ani v případě ÚSES tomu není jinak. Jednotlivé hierarchické složky spolu často nekorespondují a podle Dujky, Dujky a Dujky (2019) je častým jevem mechanické zpracování dříve vymezených nadregionálních prvků ÚSES a jejich následné vložení do územního plánu, aniž by navazovaly na prvky místní. Dalším poměrně častým jevem je

chápaní ÚSES jako ploch překryvných nikoli ploch se samostatným režimem využití území a Dujkové (2019) poukazují na územní plány, kde ÚSES překrývají již zastavěné území nebo území určené územním plánem jako zastavitelné, což jde proti smyslu a cíli vymezování ÚSES. Současná legislativa však neumožňuje vymezit v územním plánu plochy se zvláštním režimem ÚSES, což zlehčuje jejich skutečný význam pro krajinu. Dalším negativem je, že plochy ÚSES vymezené v územním plánu, který prošel svým schvalovacím procesem a je tudíž závazný, se vůbec nemusí promítnout do lesních hospodářských plánů. Tudíž jsou tyto plochy vedeny i nadále jako hospodářský les ačkoli by mohly být plochami lesa zvláštního určení s upraveným režimem hospodaření dle příslušného zákona (Zákon č. 289/1995 Sb.). Pokud se má něco změnit v ohledu implementace ÚSES do územních plánů, je nutné, aby byl nejprve odborníkem vypracován plán ÚSES a teprve potom došlo k jeho zapracování nikoli pouze převzetí do územního plánu (Dujka, Dujka, Dujka 2019).

2.4.2. KOMPLEXNÍ POZEMKOVÉ ÚPRAVY (KPÚ)

Pozemkové úpravy jsou dalším nástrojem, který má přímý vliv na krajinu a její fungování. Ve své moderní podobě se v Česku začaly provádět po pádu komunismu v roce 1991 a legislativně se řídí zákonem č. 139/2002 Sb. o pozemkových úpravách a pozemkových úřadech. Jejich hlavním smyslem je uspořádání vlastnických vztahů ke konkrétním pozemkům. To dává prostor pro zabezpečení racionálního využívání a ochrany krajiny pomocí právních, organizačních a biotechnických a opatření. Právě komplexní pozemkové úpravy řeší i environmentální opatření, ve kterých jde hlavně o protierozní ochranu a opatření vedoucí k zadržení vody v krajině. Dalšími součástmi KPÚ, které přímo ovlivňují fyzickou podobu krajiny, jsou řešení přístupu k pozemkům. Zde jde především o polní nebo lesní cesty, mostky, propustky, brody, železniční přejezdy apod., a také návrhy místních ÚSES. KPÚ jsou totiž často zpracovávány pro nezastavěné části celých katastrálních území, proto má smysl řešit ÚSES právě při pozemkových úpravách (Sklenička 2003, SPÚ 2014).

V procesu pozemkových úprav jako účastníci vystupují vlastníci, pozemkový úřad, obec, projektant a další orgány veřejné správy. Klíčové jsou role vlastníků a obce, ta často vystupuje kromě orgánu samosprávy i jako vlastník. Pozemkový úřad celý proces organizuje a jeho důležitým úkolem je získat nejen důvěru vlastníků, ale i podnítit zájem obce a jejich občanů, kteří nevlastní půdu v řešeném území. U vlastníků a dalších aktérů totiž přetrvává nedůvěra i přesto, že jsou pozemkové úpravy hrazeny plně ze státního rozpočtu (Sklenička 2003).

Určitým problémem KPÚ může být fakt, že agendu pozemkových úprav v současnosti zajišťuje Státní pozemkový úřad, který spadá pod Ministerstvo zemědělství, tedy další resort po Ministerstvu pro místní rozvoj a Ministerstvu životního prostředí, který má svůj nesporný podíl na formování krajiny. V informačním materiálu Státního pozemkového úřadu se píše: „*Plán společných zařízení (PSZ)* (pozn.: stěžejní dokument celé pozemkové úpravy) *musí být v souladu s územně plánovací dokumentací. Není-li návrh PSZ v souladu s územně plánovací dokumentací, je návrhem na její aktualizaci nebo změnu.*“ (SPÚ 2017, s. 2). Vzhledem k tomu, o jak stručný a základní materiál se jedná (dvoustránkový leták), je důvodné se domnívat, že nesrovnalosti mezi návrhy KPÚ a územními plány se vyskytují poměrně často.

2.4.3. ÚZEMNÍ STUDIE KRAJINY (ÚSK)

ÚSK je poměrně nový nástroj, který by v ideálním případě měl řešit krajinu koncepčně a v širších souvislostech. Jde o poměrně rozsáhlý dokument, který je územní studií ve smyslu stavebního zákona (č. 183/2006 Sb.) a který je proto územně plánovacím podkladem. (MMR, MŽP 2016). Je zpracovávána v souladu s Evropskou úmluvou o krajině, reaguje na Strategii EU pro přizpůsobení se změně klimatu a Strategii přizpůsobení se změně klimatu v podmínkách ČR (tzv. Adaptační strategie EU, respektive ČR). Pořizuje se pro správní obvod obce s rozšířenou působností (ORP), čímž má být zajištěna vyšší územní návaznost opatření, která ÚSK může navrhopat navrhuje. Dále je ÚSK podkladem pro rozhodování orgánů územního plánování, ochrany přírody a dalších orgánů podílejících se na rozhodování o krajině, zejména však stavebních úřadů. Jedná se o nástroj, který řeší především opatření v nezastavěném území, kde do doby před zavedením ÚSK nebyly využity zákonné možnosti uplatnění nástrojů územního plánování (MMR, MŽP 2016).

Hlavním cílem pořizování ÚSK je vytvoření koordinačního dokumentu, který slouží jako podklad pro rozhodování orgánů veřejné správy, s tím, že je do určité míry univerzální, tedy neměl by sloužit pouze jednomu úřadu. Dále pak má sloužit jako podklad pro tvorbu často závazné územně plánovací dokumentace, zejména pro stanovení koncepce krajiny v územních a následně regulačních plánech, a zároveň je možnost na základě ÚSK zpřesnit typy a cílové charakteristiky krajin v zásadách územního rozvoje (MMR, MŽP 2016).

Možná nejdůležitější princip, který se při zpracování ale i zadání ÚSK uplatňuje, je víceborový přístup. Ve společném metodickém pokynu MMR a MŽP (2016) se doslova píše: „*Kvalitní řešení se neobejde bez multidisciplinárního přístupu k návrhu ÚSK a bez*

spolupráce všech, kteří mají v krajině své legitimní zájmy.“ (MMR, MŽP 2016, s. 4). Z toho důvodu musí být členy zpracovatelského týmu autorizovaní architekti pro obor územní plánování a pro obor krajinné plánování, přičemž žádoucí je i spolupráce dalších odborníků např. projektantů ÚSES, specialistů na protipovodňovou a protierozní ochranu apod. (MMR, MŽP 2016). Dalším aspektem, který by měl při zadání ÚSK figurovat, je účast veřejnosti. Ta je do procesu zpracování přivedena díky tomu, že ÚSK staví na principech Evropské úmluvy o krajině. Jak již bylo naznačeno výše, právě lidé, kteří krajinu vnímají a interpretují, jsou ti, kteří ji také tvoří (Birklen 2018).

V ÚSK jsou konkrétně obsaženy popis a analýza stávajícího stavu krajiny s ohledem vazby a hodnoty území, využití území, krajinný potenciál a rizika a problémy území. Na základě těchto rozborů je pak v návrhové části povinně obsaženo stanovení cílové vize krajiny (pro východiska viz Evropská úmluva o krajině) a členění na krajinné okrsky, které jsou definovány následovně: „*Krajinný okrsek je základní skladebná relativně homogenní část krajiny, která se od sousedních krajinných okrsků odlišuje svými přírodními, popř. jinými charakteristikami a způsobem využití.*“ (MMR, MŽP 2016 s. 11). Dalšími povinnými částmi jsou *rámcové podmínky využití* a *rámcová doporučení opatření*. Podmínky jsou podklady pro podrobnější zpracování řešení krajiny především v územních plánech a doporučení jsou podkladem pro činnost orgánů veřejné správy a případně dalších subjektů. Rámcové podmínky a doporučení jsou vydávány pro každý krajinný okrsek zvlášť a měly by zohledňovat charakter a podmínky území, nemělo by se tedy jednat o univerzální poučky, jež postrádají smysl (MMR, MŽP 2016).

Jak již bylo napsáno výše, ÚSK je novým nástrojem, který byl zaveden v roce 2015. Nějakou dobu však trvalo, než obce s rozšířenou působností začaly realizovat přípravy zadání ÚSK a než proběhla výběrová řízení na zpracovatele studií (Wirth 2018). Zároveň zpočátku chyběl i metodický pokyn od ministerstev pro místní rozvoj a životního prostředí, který vyšel až v únoru 2016. Ministerstvo pro místní rozvoj však vypsalotační titul na zpracování ÚSK a obce, které do července 2017 stihly podat žádost, měly nárok na finanční podporu. Tímto způsobem bylo podpořeno 47 obcí. Další finanční pomoc obcím skrze dotace poskytovaly opět Ministerstvo pro místní rozvoj a dále Státní fond životního prostředí, u kterých mohly obce žádat do konce roku 2019 (Wirth 2018).

Nejaktuálnější dostupná data (Wirth 2019) ukazují, že v září 2019 bylo dokončeno 28 z podpořených ÚSK, zbylé ze 47 podpořených však byly pořizující obce povinny dle pravidel dotační výzvy zařadit do evidence územně plánovací činnosti do konce roku 2019 (Wirth 2019). Lze tedy uvažovat, že v současnosti většinu z asi 200 ORP ještě čeká pořízení

ÚSK. Avšak je docela těžko představitelné, že ty budou pořizování ÚSK iniciovat samy bez státní podpory. Jedná se totiž o nákladnou činnost, na kterou nejsou v obecních rozpočtech prostředky. Budoucnost pořizování ÚSK je tedy v tuto chvíli nejistá (Birklen 2018).

Hlavní problémy, které vyvstaly už při zpracovávání ÚSK, jsou spojené s neurčitostí zadání. Ve společném metodickém pokynu (MMR, MŽP 2016) je sice napsáno, čím vším se má ÚSK zabývat, není však nikde popsáno, jak se k jednotlivým výstupům konkrétně dostat. Birklen (2018) však připouští, že by to nebyl tak velký problém, dokonce je v mnoha ohledech žádoucí určitý kreativní přístup k řešení zejména krajinných specifik, kterých je v Česku nemálo. ÚSK coby výstup podporovaný dotací z výzvy IROP a SFŽP však musí odpovídat svojí strukturou té, jaká já popsána v metodice, jinak hrozí problémy s uznáním oprávněnosti nákladů z finanční podpory. Jen málo zadavatelů (tedy obcí, pro něž byly dotace určené) tak promítlo do struktury zadání to, co bylo skutečně třeba na území ORP řešit a místo toho měli tendenci se striktně držet zmíněné metodiky (Birklen 2018).

Další zajímavý popisovaný poznatek, který někdy vedl k problémům, se také týkal zadání ÚSK. Šlo o to, že tam, kde zadavatel (obec) vycházel z úzkého okruhu problémů specifických pro ORP, jako např. eroze, problémy spojené s těžbou apod., a kde panovala shoda napříč orgány veřejné správy, mělo zadání daleko jasnější charakter než tam, kde byl záměr vypracovat ÚSK obecněji zdůvodněn (Birklen 2018).

Podle Birklena (2018) měla nevyjasněnost či neznalost účelu ÚSK na straně některých orgánů veřejné správy za důsledek ještě další dílčí problémy. Zaprvé docházelo ve fázi zadání k nízké míře spolupráce ze strany odborů životního prostředí. To je samo o sobě velmi závažné, jelikož podstatná část ÚSK řeší právě témata, která přímo spadají do jejich kompetence. Zadruhé docházelo v rámci připomínkování zadání ÚSK orgány veřejné správy k vznášení požadavků na doplnění informací o území daleko přesahující podrobnost ÚSK jako např. zmapování hydrologické sítě či výskyt invazivních druhů, podobně tomu bylo i při zpracovávání návrhové části (Birklen 2018). Přílišná podrobnost popisu však není v tomto případě a priori špatná, nicméně je určitě zcela zbytečná v těch případech, kdy není nutná k vysvětlení celku.

Existuje jeden aspekt týkající se ÚSK, který není v literatuře příliš zmiňován, a tím je, že ÚSK je zpracovávána za obvodů ORP. Jedná se totiž o ryze správní jednotku, která nebyla vůbec vymezována na základě přírodních kritérií. Člověk navíc nemusí být odborník, aby při pohledu na mapu s vymezením správních obvodů ORP zjistil, o jak různorodé jednotky se jedná jak co do rozlohy, tak do počtu obcí, a především typů krajiny, které

jednotlivé obvody tvoří. V souvislosti s ÚSK to vytváří problém územní návaznosti, se kterým se zpracovatelé vypořádávají (MMR, MŽP 2016, Mejsnarová, Tunka 2018, Birklen 2018). Nakonec by bylo bláhové si myslet, že by se mezi zpracovateli, odborníky, našel tým, který by k ORP přistupoval jako k ostrovu, kolem kterého nic není. O něco představitelnějším aspektem konkrétní zpracovatelské praxe, který souvisí s různorodostí ORP, je počet obcí v nich. Rozhodně je rozdíl pracovat se zástupci tří obcí (ÚSK ORP Orlová) než se zástupci 111 obcí (ÚSK ORP Znojmo), přičemž zpracovatelé vyvíjí snahu kontaktovat, vyslechnout a v ideálním případě zapojit obce do procesu zpracování ÚSK (Birklen 2018, Mejsnarová, Tunka 2018, Šindlerová, Novotný 2019).

Z hlediska naplňování cílů územního plánování (viz např. Maier 2010) ÚSK navazuje především na environmentální pilíř. Znamená to, že v ideálním případě by měly závěry a opatření, ale i informace o stavu krajiny obsažené v ÚSK vést k ekologické stabilizaci území, přispět k udržitelnému rozvoji zejména na environmentálním poli a přispět tím k celkovému udržitelnému rozvoji. Problémem však je, že v naší legislativě je sice tato teorie popsána ve stavebním zákoně, avšak jediným právně závazným dokumentem, podle kterého je rozhodováno jediným úřadem (stavebním úřadem), je územní plán. ÚSK obsahuje opatření a doporučení, která by měla hrát v budoucnu roli při rozhodování veřejné správy a tvorbě územních plánů obcí, ale žádný zákon ani vyhláška neklade zmíněným orgánům za povinnost v souladu s ÚSK skutečně rozhodovat. V současnosti jde asi jen těžko předpovídat, jak s novým nástrojem, kterým ÚSK je, bude veřejná správa nakládat či zda vůbec vzniknou studie pro všechna ORP. Mým předpokladem je, že její zamýšlené využívání bude souviset s kvalitou veřejné správy v regionech a zejména v konkrétních ORP.

Na závěr podkapitoly o ÚSK je uveden souhrn jejich hlavních (1) předností a (2) problémů uplatnění ÚSK v rozhodovací praxi.

(1) V prvé řadě je to koncepční nástroj, který využívá multidisciplinární přístup ke krajině, tzn. neomezuje se na pouze úzký úhel pohledu jako např. ÚSES. Územní rozsah je větší než u územních plánů, tím je zajištěna vyšší míra územní návaznosti. Určitá volnost metodiky vypracovávání ÚSK dává možnost zadavatelům (obcím) a zpracovatelům adresně definovat environmentální problémy specifické pro dané území. A nakonec možná největším přínosem ÚSK jsou rámcová doporučení a opatření, která mají být v ideálním případě využity při rozhodování orgánů veřejné správy.

(2) Asi nejméně závažný problém ÚSK souvisí územní návazností. Ta je sice, jak již bylo zmíněno, mnohem lepší než u územních plánů, dokud však nebudou v ÚSK

zpracovány všechny nebo alespoň většina ORP, nebude v tomto ohledu dosaženo ideálního stavu. S tímto je spojen vážnější problém, a to ten, že v současnosti není jisté, jak bude zpracovávání ÚSK pokračovat, zejména kvůli tomu, že je to pro obce drahé. Dosud bylo zpracovávání podporováno díky státním a evropským dotacím, od roku 2020 není zajištěna žádná forma podpory. Tím pádem reálně hrozí, že další ÚSK již nebudou vznikat a budou tak zpracovány pro méně než čtvrtinu ze zhruba 200 ORP. Další problémy jsou spojené se zapojením veřejnosti, respektive zastupitelstev jednotlivých obcí ORP coby zástupců veřejnosti, které mnohdy nemusí být ochotné se na ÚSK podílet. Podobně tomu bylo i v případě odborů životního prostředí (Birklen 2018). Problematická však zřejmě bude implementace rámcových doporučení a opatření ÚSK, která nejsou nijak závazná, tudíž je orgány veřejné správy můžou ale i nemusí z různých důvodů brát v potaz.

2.5. VÝZKUMNÉ CÍLE PRÁCE

Praktická část této diplomové práce se věnuje ÚSK coby novému nástroji českého územního plánování. Hlavním cílem je popsat proces vzniku a vyhodnotit potenciál využití ÚSK veřejnou správou a s tím související potenciál realizace navržených opatření. To zahrnuje motivaci na straně veřejné správy k pořízení ÚSK. ORP ji totiž nemusely pořizovat povinně, v době psaní této práce záleželo pouze na jejich zájmu. Logicky to znamená, že musí existovat konkrétní důvody, proč na daném úřadě územního plánování došlo k rozhodnutí ÚSK pořídit. Další součástí procesu vzniku ÚSK je forma spolupráce zpracovatelů s pořizovateli, samosprávami, veřejností a případně dalšími subjekty. Ta mohla být zpracovateli do určité míry pojata způsobem dle jejich uvážení, rozdílly tak mohly být v intenzitě jednání s pořizovateli, míře a konkrétní podobě zapojení obcí a veřejnosti atd. (MMR, MŽP 2016, Birklen 2018, Mejsnarová, Tunka 2018). S tím souvisí posouzení souladu s Evropskou úmluvou o krajině (2000). V článku 5 (EÚoK 2000) je totiž definován požadavek na zavedení postupů pro účast veřejnosti a samospráv při tvorbě krajinne politiky³, za kterou lze ÚSK považovat. Soulad s Evropskou úmluvou o krajině (2000) je deklarován v metodickém pokynu zpracování ÚSK (MMR, MŽP 2016). Konkrétní předpoklady výsledků práce jsou uvedeny v úvodní kapitole.

³ „*Krajinná politika*“ znamená vyjádření všeobecných zásad, strategií a pokynů kompetentními veřejnými orgány, které umožňuje přijetí specifických opatření, zaměřených na ochranu, správu a plánování krajiny. (EÚoK 2000, čl. 1)

3. METODIKA

K naplnění cílů práce bylo využito případových studií, které se zaměřují na vybraná ORP, respektive ÚSK, ty jsou následně mezi sebou srovnávány z hlediska důležitých zjištění. Dle Ženky a Kofroně (2012) takový případ spadá do kategorie ateoretických případových studií. Ateoretické se nazývají proto, že jejich cílem není testovat ani vytvářet vědecké teorie, nýbrž zachytit významné aspekty sledovaného jevu a poskytnout relativně objektivní empirický materiál pro další potenciální výzkumy. Jejich využití je relevantní zejména v případech, kdy je předmět výzkumu poměrně novým fenoménem nebo případem. Ženka a Kofroň (2012) jako hypotetické příklady užití takovýchto studií uvádí „*komplexní popis německých ozbrojených sil po roce 2001, či popis nového průmyslového klastru poblíž Moskvy*“ (Ženka, Kofroň 2012, s. 60). V případě této práce jde o analytickou ateoretickou studii hodnotící vhodnost uplatnění ÚSK.

3.1. VÝBĚR ÚSK

Jak je patrné z definice ÚSK, jsou tyto studie vždy zpracovány za celé správní území ORP, proto i vymezené řešené území případové studie muselo obsahovat celé území ORP kde, tyto studie již byly zpracovány a schváleny.

Prvním krokem byl výběr ORP, na které se zaměřit. Fakt, že zdaleka ne všechny ORP mají zpracované ÚSK, byl zřejmě nejvíce limitujícím faktorem. Dalším problematickým aspektem bylo dilema výběru podobných nebo odlišných území. Z tohoto hlediska byl nakonec vytvořen výběr skupiny typologicky podobných ORP, kde lze očekávat vysoký impakt sociálně ekonomického prostředí do krajiny a kde je vysoká míry investiční činnosti v území, a to jak formou suburbánní výstavby, tak i formou investic do liniových a dalších staveb. Jako modelové území bylo zvoleno metropolitní zázemí hlavního města Prahy, kde byly vybrány konkrétně ORP Černošice, Brandýs nad Labem-Stará Boleslav, Říčany a Kralupy nad Vltavou. Jejich spojujícím rysem je na jedné straně poloha definovaná umístěním v metropolitním zázemí hlavního města, tedy podobná horizontální i vertikální geografická poloha, a jednak do jisté míry i územní propojenost. Je možné předpokládat, že ve všech vymezených modelových území budou zpracovatelé ÚSK ale i další aktéři v území konfrontováni se stejnými nebo podobnými sociálními, ekonomickými i environmentálními problémy. Další podobnou charakteristikou vybraných ORP jsou zastoupené krajinné typy (viz Atlas krajiny ČR 2009, s. 194-195). Převážně urbanizovaná krajina překračuje administrativní hranice hlavního města prakticky ve všech směrech, a to zejména podél dálnic, železnic a vodních toků. Z hlediska pokryvu převládá

ve všech vybraných ORP polní krajina. Správní obvody Kralup nad Vltavou a Brandýsa nad Labem-Staré Boleslavi leží prakticky celé ve velmi úrodné zemědělské oblasti, která zasahuje i do severních částí obvodů Černošic a Říčan. Převážně lesní krajina se nachází pouze severovýchodně od Staré Boleslavi a východně od Říčan. Krajinný pokryv (viz Atlas krajiny ČR 2009, s. 190-191) ve sledovaném území logicky odpovídá uvedeným krajinným typům a většina území je pokryta zemědělskou půdou, lesy se nachází dále směrem od Prahy, zastavěné plochy reprezentují jednak sídla a jednak průmyslové a skladové areály v blízkosti dálnic. Rychlý rozvoj skladových areálů i rezidenční zástavby v těsné blízkosti Prahy je ostatně v českém kontextu specifický fenomén bouřlivé suburbanizace, kterého si čeští odborníci všímají již dlouho (Sýkora 1996, Bičík, Kupková 2006, Němec 2011).

Krajinu vybraných ORP charakterizuje vysoká intenzita změn struktury ploch a z tohoto hlediska se dokonce jedná o regiony v Česku nejvýznamnější (Bičík, Kupková 2006). Zaprvé zde dochází k suburbanizaci, jejíž vývoj byl nejdynamičtější v devadesátých letech a na začátku tisíciletí, nicméně tento trend stále trvá. Zadruhé roste význam Prahy coby celostátního i mezinárodního centra. V souvislosti s tím dochází k výstavbě významných staveb dopravní infrastruktury a díky výhodné dopravní poloze vzrostla a stále roste poptávka po výstavbě již zmíněných skladových a logistických parků. Suburbanizace, dopravní stavby nadregionálního významu i extenzivní výstavba logistických, průmyslových a komerčních areálů má ve vztahu ke krajině za následek zejména úbytek zemědělského půdního fondu (Bičík, Kupková 2006, Atlas krajiny ČR 2009). Dalším problémem spojeným s rostoucí plochou urbanizovaného území a liniovými stavbami je parcelace krajiny a zhoršená prostupnost pro živočichy v jejím důsledku.

Intenzivní rozvoj sídel a dopravní a technické infrastruktury byl dalším faktorem, který podporoval výběr právě čtyř ORP v okolí hlavního města, a navíc vývoj v těchto ohledech zde není zdaleka ukončen. I přes relativně striktní územní plánování, které se opírá především o regulační nástroje, se v metropolitním zázemí Prahy na mnoha místech nedaří efektivně organizovat a propojovat jednotlivé záměry a koordinovat výstavbu jak pro bydlení, tak pro další funkce. Především v 90. letech vznikaly nové projekty a nové rozvojové plochy, které sice byly v souladu s platnými územními plány, ale tyto dokumenty svoji koordinační a regulační roli neplnily. Maier např. v rozhovoru pro Právo (2015) příkře nazývá toto období selháním územního plánování. Proto je právě v tomto exponovaném území důležité usměrnit územně plánovací činnost a rozhodování veřejné správy ve vztahu ke krajině pomocí nástrojů jako je ÚSK. Ta má právě zde vysoký potenciál přispět k rozvoji nejen venkovské krajiny.

Vybrané ORP (Brandýs n. L., Černošice, Kralupy n. Vlt. a Říčany) tvoří mezi všemi ORP specifickou skupinu díky výše zmíněným charakteristikám. Zajímavé by v budoucnu jistě bylo srovnání např. s okolím Brna, z tamějších ORP je však ÚSK v době psaní této práce zpracována pouze v Blansku.

3.2. ANALÝZA ÚSK

Dalším nutným krokem bylo nastudování vybraných ÚSK, které byly staženy z internetových stránek jednotlivých městských úřadů. Ve dvou případech nebyly na stránkách zveřejněny analytické části ÚSK, po zaslání oficiální žádosti však oba úřady potřebné dokumenty bez problémů poskytly. Při hodnocení zpracovaných dokumentů bylo nutné se zaměřit na hodnocení jejich podobnosti a rozdílnosti, a to zejména podle formální a logické struktury dokumentu a jejich věcného obsahu.

Požadavky na formu a obsah stanovuje metodický pokyn (MMR, MŽP 2016) pro zpracování ÚSK. Formu tento pokyn určuje poměrně striktně, proto lze předpokládat, že se

Tabulka 1: Zjednodušená struktura ÚSK (zdroj: MMR, MŽP 2016)

Analytická část	Návrhová část
<i>Textová část</i>	<i>Textová část</i>
1. Popis stavu území	1. Stanovení cílové vize krajiny
2. Dílčí rozbor vazeb, využití, ohrožení, požadavky na změny v území (celkem 6 daných rozborů)	2. Dílčí návrhy rozvoje a ochrany hodnot krajiny, řešení potřeb člověka a problémů a ohrožení v krajině
3. Souhrnné vyhodnocení	3. Členění na krajinné okrsky, pro něž se stanoví: <ul style="list-style-type: none"> a. Rámcové podmínky využití b. Rámcová doporučení pro opatření
	4. Závěr
<i>Grafická část</i>	<i>Grafická část</i>
1. Výkres současného stavu	1. Hlavní výkres, jež obsahuje: <ul style="list-style-type: none"> a. Vymezení typů krajin b. Členění na krajinné okrsky c. Grafická znázornění návrhů uvedené v textové části d. Grafická znázornění doporučení
2. Výkres rámcového vymezení hodnot a krajinných potenciálů	2. Navržené změny ve využití ploch
3. Problémový výkres	3. Návrhy na doplnění ÚAP

v tomto ohledu ÚSK vybrané pro tuto práci nebudou příliš lišit. Každá studie musí obsahovat analytickou a návrhovou část, obě se dále dělí na textovou a grafickou, navíc je požadováno v jednotlivých částech tematické dělení. Struktura je podrobněji znázorněna v tabulce 1.

Hodnocení vycházelo ze sémantické analýzy textu a zpracované výkresové dokumentace. Do hodnocení byla zahrnuto jak formální struktura celé studie, tedy hodnocení logické struktury, srozumitelnosti a propojenosti a naplnění očekávání, která vyplývají z metodiky. Hodnocení dokumentů se dále zaměřilo i na jejich věcný obsah, ve kterém jsem hodnotil především soulad mezi výsledky analýzy a navrženými opatřeními, logickou provázanost navržených cílů a opatření, které zpracovatel ÚSK nabízí a reakce na skutečně identifikované problémy v krajině. Vlastní odborné posouzení návrhů z jejich přírodovědného nebo obecně krajinářského hlediska ovšem není předmětem hodnocení.

Jelikož se ÚSK musí držet metodiky vydané MMR a MŽP, je na místě očekávat, že základní struktura bude mezi porovnávanými studiemi velmi podobná. Odlišnosti se do nich mohou promítnout díky odlišným přístupům projektantů. Každý z nich může k cílům daným metodikou dosáhnout odlišným způsobem. Konkrétně se může jednat o míru projednání s veřejností, obcemi, spolky a jinými aktéry, míru spolupráce s pořizovatelem nebo jinými orgány veřejné správy.

3.3. ROZHOVORY

Hlavní výzkumnou metodou sběru primárních dat byly rozhovory s představiteli veřejné správy a s představiteli týmů zpracovatelů ÚSK. Navržen byl polostrukturovaný rozhovor s výše uvedenými hlavními aktéry zpracování a projednání ÚSK s cílem zjistit konkrétní podobu spolupráce s dalšími orgány veřejné správy a s veřejností a dále získat jejich pohled a názor na roli, význam a na možnosti uplatnění ÚSK v jejich regionu, případně obecně v Česku. Dále měly rozhovory za cíl zjistit, jak konkrétně byl zajištěn soulad s Evropskou úmluvou o krajině, jejíž ustanovení mimo jiné vyzývají ke spolupráci s veřejností a přímo nebo nepřímo tak podporují bottom-up přístupy ve veřejné správě. V neposlední řadě se otázky v rozhovorech zaměřily na dílčí zjištění, která nelze vyčíst z textů ÚSK.

Pro dvě skupiny respondentů (zpracovatelé a pořizovatelé) byly připraveny dvě sady otázek, které se zaměřovaly v zásadě na stejné výše vyjmenované aspekty tvorby ÚSK, tudíž se otázky většinou lišily jen dílčími formulacemi. Přesné znění otázek je uvedeno v příloze 1.

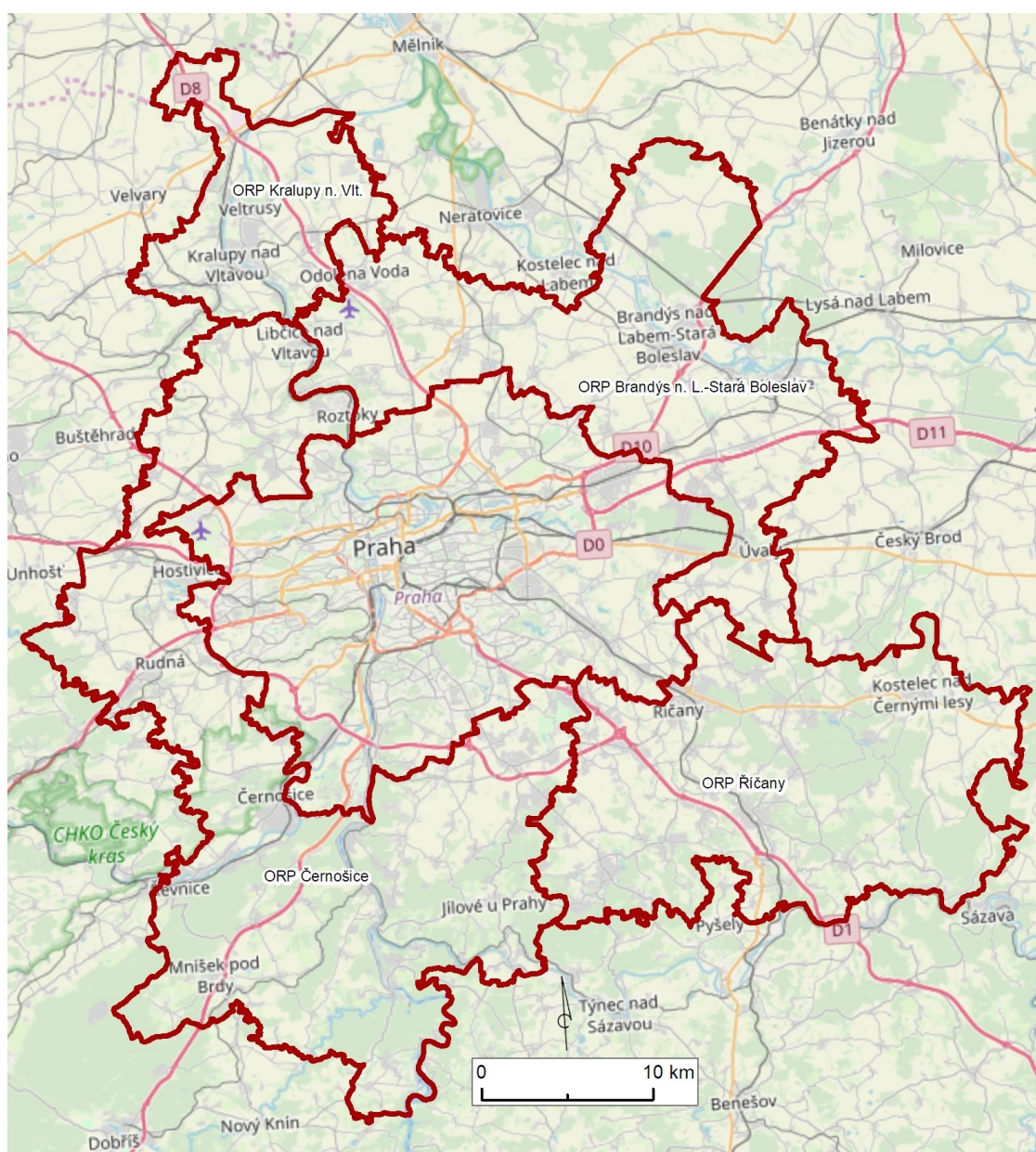
Osobním dopisem bylo osloveno celkem osm potenciálních respondentů, čtyři odpovědní projektanti jednotlivých ÚSK a čtyři vedoucí odborů územního plánování jednotlivých úřadů ORP, kteří dále odkázali na pracovníky, jejichž úkolem bylo právě pořizování ÚSK. V sedmi případech byla domluvena osobní schůzka a v jednom případě požádal respondent o zaslání otázek k zodpovězení na e-mail – šlo o firmu, která zpracovávala ÚSK ORP Říčany. Schůzky následně proběhly během února 2020 a to se zodpovědnými projektanty jednotlivých ÚSK Ing. arch. Ladislavem Komrskou (ÚSK ORP Brandýs n. L.–Stará Boleslav), Ing. arch. Veronikou Šindlerovou, Ph.D. (ÚSK ORP Černošice) a RNDr. Milanem Svobodou (ÚSK ORP Kralupy n. Vlt.) a se zástupci pořizujících úřadů ORP Ing. Renatou Perglerovou (MěÚ Brandýs n. L.–Stará Boleslav), Ing. arch. Klárou Zvěřevovou (MěÚ Černošice), Ing. Milenou Jakeschovou a Bc. Kristýnou Štemberovou (obě za MěÚ Kralupy n. Vlt.) a s Mgr. Danielelem Peštou (MěÚ Říčany).

Během osobních rozhovorů byly kladeny hlavní otázky, které jsou uvedeny v příloze práce, a byly doplňovány dalšími dílčími dotazy, jež reagovaly na průběh rozhovoru. Z rozhovorů byl se svolením respondentů pořízen audio záznam, ze kterého byl vytvořen transkript sloužící jako hlavní zdroj dat pro účely této práce. Ten byl následně vyhodnocen pomocí kódování, redukce dat a dalších metod kvalitativního výzkumu dle Hendla (2005). Takto byla pozornost soustředěna zejména na porovnávání odpovědí na shodné otázky a dále na porovnání výpovědí, ve kterých respondenti mluvili o stejném tématu. Např. na problematiku zemědělství nebyla směřována žádná z pokládaných otázek, všichni respondenti ji ale v odpovědích na různé otázky zmiňovali. Porovnání bylo usnadněno tím, že rozhovory měly shodnou strukturu a ze strany výzkumníka se lišily pouze doplňujícími otázkami reagujícími na aktuální vývoj rozhovoru. Kromě porovnání dílčích částí procesu vzniku čtyř zmíněných ÚSK byly srovnávány výpovědi zástupce pořizovatelů a zpracovatelů jedné ÚSK. Toho bylo docíleno zařazením shodných nebo velmi podobně znějících otázek do verze rozhovoru pro zpracovatele a pořizovatele. V tomto ohledu se však výpovědi zásadně nelišily. Zřejmě za to mohla intenzita a délka spolupráce obou stran, během které se navzájem ovlivňovaly. Výzkumné události trvaly mezi 25 a 45 minutami.

Z rozhovorů však vyplynuly i poznatky, které se netýkaly pouze dané ÚSK. Respondenti nebyli při svých výpovědích přerušováni ani korigováni a díky tomu sdělovali i záležitosti týkající se vztahu územního plánování a krajiny v obecnější rovině. Takto získaných poznatků bylo využito zejména při zpracování páté kapitoly této práce.

4. ÚSK V ZÁZEMÍ PRAHY – VÝSLEDKY TERÉNNÍHO ŠETŘENÍ

V této části budou stručně popsána čtyři zkoumaná území z hlediska relevantního k ÚSK a k cílům práce. Vybraná území tvoří správní obvody ORP Brandýs nad Labem – Stará Boleslav, Černošice, Kralupy nad Vltavou a Říčany (viz Obrázek 1). Pro uvedení do problematiky je nutné zmínit hlavní charakteristiky a problémy týkající se krajiny a rozvoje území obecně v těchto ORP. Dále budou shrnuty a vyhodnoceny poznatky získané jednak prostudováním jednotlivých studií a jednak díky rozhovorům se zpracovateli a pořizovateli ÚSK, kteří byli ochotni sdělit svoje zkušenosti, poznatky i názory, které mnohdy souvisí i s obecnými aspekty územního plánování a ochrany přírody a krajiny v Česku.

Obrázek 1: Zkoumané ORP (hranice ORP tmavě červeně) (zdroj: ArcČR 500, OpenStreetMap)

Je nutné poznamenat, že závěry této práce nelze zobecnit a vztáhnout na všechny dosud zpracované ÚSK. Z provedených rozhovorů i dostupné literatury totiž vyplývá, že každý projektant ÚSK pojal přístup k jejímu zpracování po svém. Pokud pomineme rozdíly mezi ORP vyplývající z rozdílné rozlohy, počtu obcí a odlišných přírodních podmínek, zpracování se nejvíce lišilo při spolupráci zpracovatelů a pořizovatelů a v zapojení obcí, jiných orgánů veřejné správy a veřejnosti. S tím souvisí další působící lidský faktor, ochota představitelů obcí zapojit se do procesu zpracování, která je v různých oblastech z různých důvodů odlišná. Názorně to dokládají případy čtyř zkoumaných ORP, kdy v každém z nich byla při zpracování ÚSK situace v tomto ohledu výrazně odlišná. V neposlední řadě možnosti zobecnění snižuje i fakt, že se jedná o nový nástroj, se kterým žádné ORP nemají praktické zkušenosti a v současné době je dokončena ÚSK jen pro necelou čtvrtinu ORP s tím, že není jasné, kdy a zda vůbec budou vznikat další.

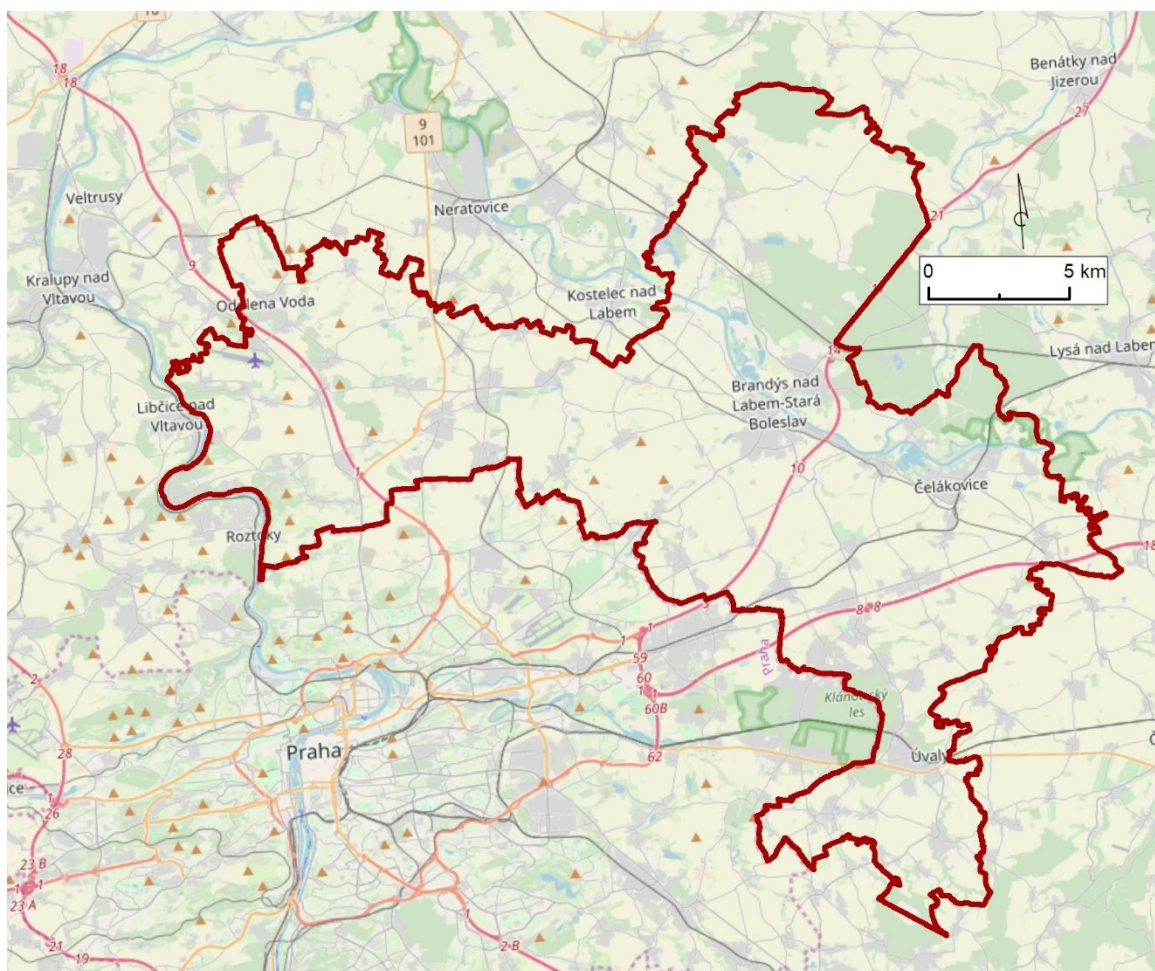
Území tvořící pás kolem hlavního města, které zahrnuje podstatnou část Středočeského kraje a jehož součástí jsou všechny zkoumané ORP, patří k nejdynamičtější se rozvíjejícím územím během posledních 30 let v zemi s tím, že s rostoucí vzdáleností od Prahy se tato dynamika snižuje. Nejen Praha, ale obecně každé velké město svým fungováním z různých důvodů vytváří nároky na zastavování území. Typicky se jedná o rezidenční zástavbu různého charakteru, stavby dopravní a technické infrastruktury nebo komerční zástavbu, která sama tvoří široké spektrum od obchodních center přes výrobní zařízení po skladové a logistické areály zajišťující zásobování regionu. V neposlední řadě pak městská populace realizuje svoji potřebu rekreace nejčastěji právě v zázemí města, a to jak každodenní krátkodobou rekreaci v podobě procházek či projížděk na kole tak i střednědobou, typicky víkendovou, která se v případě řady lidí v Česku vyznačuje pobytem na chatě nebo chalupě. V případě Prahy, potažmo Polabí, tedy území severně až severovýchodně od hlavního města, se všechny tyto uvedené fenomény navíc střetávají se zájmem ochrany půd, které jsou jedny z nejúrodnějších v zemi. Tento mix zájmů veřejných i soukromých koncentrovaných do relativně malého území vytváří tlak na intenzivní využívání krajiny, který nemá v Česku obdoby. V současnosti vychází najevo, že dynamika změn vztahujících se ke krajině nevede k rozvoji a udržitelnosti jejích funkcí, naopak vede k jejich ztrátě.

ÚSK je nástroj územního plánování, který některé obce a města v exponovaném pražském zázemí vidí jako možnost, jak plošně chránit krajinu ve svém správním území, a to především z hlediska funkčního. Na rozdíl od estetické složky krajiny (viz Parris 2004 in Selman 2009), která má oporu v zákoně (č. 114/1992 Sb.) a v územních

plánech a se kterou obce a úředníci relativně umí pracovat, vyžaduje zajištění správné funkčnosti krajiny určitou odbornost, kterou úředníci ani projektanti územních plánů nemusí disponovat.

4.1. BRANDÝS NAD LABEM – STARÁ BOLESLAV

ORP Brandýs n. L.–Stará Boleslav leží severovýchodně od Prahy a na většině území se rozprostírá Polabská nížina. Nejedná se o příliš členitou krajinu a nejsou zde výrazné elevace až na jednu výjimku, kterou je kaňon Vltavy, pár kilometrů dlouhý úsek jejího pravého břehu se nachází na území ORP. Hlavní přírodní dominantu tvoří zejména říční niva Labe. I díky němu jsou zdejší půdy jedny z nejúrodnějších v Česku a velmi vhodné k obhospodařování. Především díky tomu je Polabí jedním z nejdéle osídlených regionů v Česku, což se projevuje vysokou hustotou sídel, která byla původně tvořena několika málo zemědělskými usedlostmi přímo napojenými na pole, jež byla obdělávána. Velká část Polabské nížiny byla v minulosti odlesněna za účelem hospodaření na úrodné půdě a tento stav přetrvává v ORP Brandýs n. L.–Stará Boleslav dodnes. Výjimkou je území

Obrázek 2: ORP Brandýs nad Labem–Stará Boleslav, hranice ORP tmavě červeně (zdroj: ArcČR 500, OpenStreetMap)

severovýchodně od Staré Boleslavi. Tamní lesnatá krajina v minulosti sloužila jako lovecký revír císaři Rudolfovi II. a právě tam zůstal les do nynějška zachován.

Nejvýznamnější sídla v ORP jsou Brandýs n. L. – Stará Boleslav, Čelákovice a Úvaly (mapa viz Obrázek 2), ale celé území je přirozeně pod vlivem blízkého hlavního města. Ten se podle respondentů projevuje v území vícero způsoby a je hlavní motivací k pořízení ÚSK. První aspekt je vázán na dopravní tahy, přičemž jedním z jejichž efektů je nepřirozené rozdělení volné krajiny na menší celky. Toto však respondenti příliš neakcentovali. Důvodem může být akceptace toho, že rozvoj dopravy je nezbytnou součástí vývoje v moderním státě a nejspíš i fakt, že přes území ORP Brandýs n. L.–Stará Boleslav již dnes vedou tři dálnice (D8, D10 a D11) a k tomu navíc železniční koridor Praha – Ostrava. Dalšími plánovanými dopravními záměry s celostátním významem jsou koridory vysokorychlostní železnice a dokončení silničního okruhu kolem Prahy. Co ale s přítomností významných dopravních tahů souvisí, je navazující výstavba především logistických areálů. Liniová dopravní stavba totiž téměř nikdy nestojí jen tak a vždy se vytvoří poptávka po komerčních stavbách, někde vyšší, někde nižší, v případě zázemí Prahy je tato poptávka velmi vysoká. Tento aspekt však může ÚSK podle respondentů pomoci regulovat, pokud se doporučení a opatření, která navrhuje, správně promítnou do územních plánů jednotlivých obcí, kterých se to týká, a nadřazených ZÚR a díky tomu dojde k realizaci navrhovaných opatření. Došlo tedy k akceptaci stávajících areálů v současném rozsahu, zejména proto že jejich provozovatele nemůže nikdo efektivně nutit k tomu, aby snižovali územní rozsah svých operací.

Dalším zmiňovaným problémem je zastaralost dopravní sítě, která vznikala v dobách Rakouska–Uherska a neodpovídá současným nárokům. To není problém výhradně pražského zázemí, ale prakticky celé země. Nicméně v okolí hlavního města, kde jsou na některých místech objemy dopravy na hranici únosnosti, je tento problém nejvíce patrný a odráží se v nutnosti realizace velkých staveb dopravní infrastruktury. I toto může vést k tomu, že tyto významné stavby jako takové nejsou zpracovatelem ani pořizovatelem vnímány jako velký problém.

Ohrožení zemědělské půdy suchem a erozí zejména díky nezodpovědnému způsobu hospodaření je vnímáno respondenty jako závažný problém. Jelikož se však jedná o univerzální záležitost, která byla prakticky bez rozdílu zmiňována všemi respondenty, bude o ní podrobněji uvedeno dále.

Velmi specifickým rysem ORP Brandýs n. L.–Stará Boleslav je kulturní dědictví a s ním spojená historická hodnota tamní krajiny (viz dělení krajinného rázu v Parris 2004 in

Selman 2009). Jak již bylo zmíněno, jedná se o jedno z nejdéle osídlených území v Česku a tím pádem je bohaté na velmi staré archeologické nálezy, a především se zde nachází místo smrti svatého Václava. Do dnešní doby je udržována tradice svatováclavských poutí z Prahy do Staré Boleslavi. Cestu lemovalo původně 44 kaplí, z nichž jsou dnes zachovány jen některé a devět z nich se nachází na území ORP, kde ve volné krajině tvoří významné prvky. Do historického dědictví patří také barokní komponovaná krajina v okolí Staré Boleslavi. Přítomnost kulturního dědictví se odrazila ve spolupráci zpracovatelů a pořizovatelů. V jediném ze zkoumaných případů se na přípravě ÚSK ze strany úřadu ORP podíleli i úředníci, kteří mají na starost památkovou péči. Na jejich popud proběhlo i společné jednání s Národním památkovým ústavem. Jedná se o zajímavý důkaz promítání historického a kulturního pojetí krajiny (Sklenička 2003) přímo do praxe, který by měl být využíván častěji.

Spolupráci zpracovatelů a pořizovatelů hodnotí respondenti velmi dobře bez žádných problémů. Spolupráce se starosty jednotlivých obcí ORP byla údajně také bez problémů, většina z nich se jednání zúčastnila a ÚSK přijala dobře. Architekt Komrška, odpovědný projektant, razil podle svých slov nekonfliktní spolupráci a zpracovatelský tým se snažil naklonit si představitele obcí na svou stranu. Naproti tomu veřejnost měla o ÚSK velmi nízký zájem, ačkoliv úřad ORP vyvinul snahu ji zapojit. Reagoval pouze jeden spolek, což odpovídá jednak situaci v ostatních zkoumaných ORP, jak je uvedeno dále, a jednak textu Bursíkové (2019).

Podle architekta Komrsky ÚSK nemá přímo za úkol řešit zmíněné problémy, má na ně upozornit a navrhnout, jak by se k nim mělo přistupovat, a to by se mělo po vyhodnocení jednotlivých doporučení promítnout do závazných dokumentů územního rozvoje, což vychází z metodiky ÚSK a legislativním ukotvení územních studií obecně. S tím souvisí respondenty uváděné výhody a nevýhody ÚSK a z nich plynoucí potenciál jejího využití a případné realizace opatření. První zmíněnou výhodou je zaplnění mezery mezi územními plány a ZÚR, územní plán totiž nemá takovou územní návaznost a ZÚR se nemůže zabývat územím v takové podrobnosti jako ÚSK. Dále se pak ÚSK nabízí jako vhodná možnost pro projektanty územních plánů, jak se věnovat krajině. Architekt Komrška tvrdí, že záležitosti týkající se volné krajiny může projektant převzít a sám se pak může věnovat zastavěnému území. Hlavní výhodou, kterou respondenti vnímají je časový horizont, se kterým ÚSK pracuje. Podle nich je nutné se na problematiku krajiny dívat v řádech stovek let a uvědomovat si, jaký vliv budou mít zavedená opatření teprve po této době. Jako příklady z území ORP uvádí rekreační chaty v pásmu ochrany vodního zdroje Káraný, které dnes

zejména kvůli absenci kanalizace představují problém, nicméně pokud budou dodržována a realizována navržená doporučení a opatření, chaty tam za zmíněných cca 200 let nebudou. Dalším příkladem jsou lomy, v jejichž případě je nutné navrhovat, co s nimi bude, až dojde k ukončení těžby. Tento přístup je mezi zkoumanými ORP unikátní a nejspíš velmi správný, je ale bezpochyby náročné přesvědčovat veřejnost i odborníky, kteří mají na starosti územní plány obcí, o účelnosti opatření, jejichž přínos možná pocítí jejich vnoučata. V tomto případě však zřejmě více než jindy platí, že pouze čas ukáže, jak se tato snaha vyplatí.

Jako hlavní nevýhody respondenti zmiňovali nezávaznost ÚSK a omezené možnosti její aplikace, jelikož se jedná o obavy sdílené respondenty ze všech ORP, bude o nich detailněji uvedeno dále.

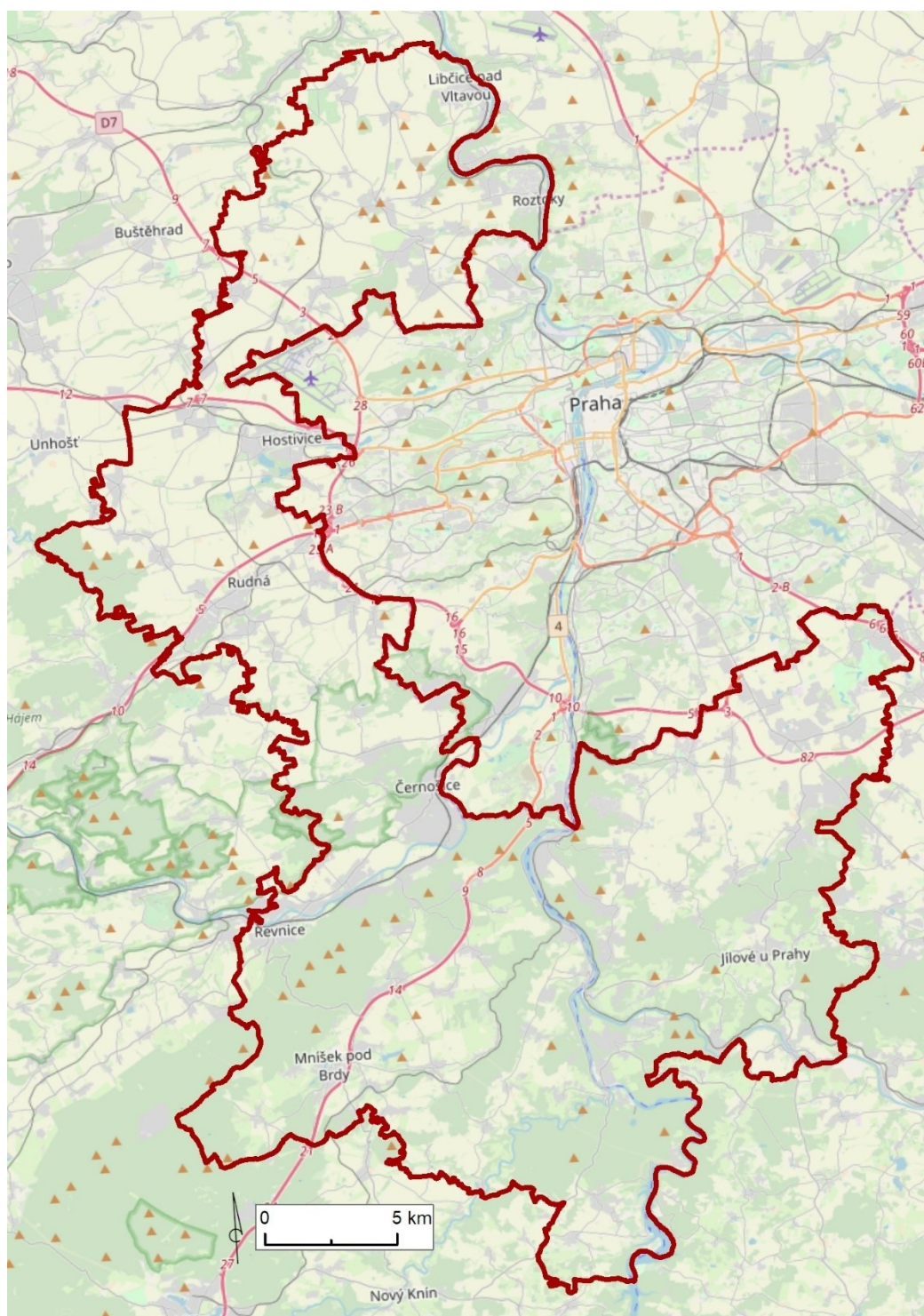
4.2. ČERNOŠICE

ORP Černošice je největším a zároveň nejvíce heterogenním územím ze zkoumaných. Nachází se západně od Prahy, s níž sdílí podstatnou část správní hranice. Severní část území je obecně méně členitá a více zemědělsky využívaná než část jižní. Výjimku na jihu tvoří okolí obcí Jesenice a Psáry. Významná a specifická území jsou v ORP údolí řek Vltavy, Berounky a v menší míře i Sázavy a údolí potoků, které jsou jejich přítoky. Jelikož územím prochází rozvodí zmíněných tří řek, nepřitéká do jeho velké části žádný vodní tok, a tím pádem je zejména severní část ORP, co se týká hydrologického režimu, závislá výhradně na srážkách.

Atraktivita jižní části ORP pro rekreační aktivity svědčí mimo jiné i o estetických kvalitách zdejší členité krajiny. Právě zde vznikla na začátku minulého století tradice trampingu a později přibyla výstavba chat pro individuální rekreaci. Před druhou světovou válkou probíhala zejména v Černošicích a Dobřichovicích, ale i v dalších obcích, prvorepubliková suburbanizace, přičemž svou roli jistě sehrála místní malebná krajina.

Územím ORP prochází hned pět dálnic a mnoho dalších méně významných silničních tahů a i přesto, že železniční trati vedou podél řek, tedy přirozených bariér, je problém umělé parcelace volné krajiny poměrně závažný. Hlavní město zde nepřekvapivě vytváří tlak stejně tak jako všude kolem sebe. ORP Černošice je poměrně specifická tím, že má ze zkoumaných území s Prahou nejtěsnější vztah. Zpracovatelé v ÚSK zavedli šikovný pojem „funkční Praha“, jež označuje území, které je v přímém denním styku s hlavním městem. Lidé odtud dojíždí za základními službami, do práce a do škol, ale naopak i Pražané zde realizují například denní rekreaci. Tzv. „funkční Praha“ zabírá bezmála čtvrtinu území ORP.

Vliv Prahy se odráží v problémech zdejší krajiny, které respondentky uváděly. Ten hlavní je vysoká míra urbanizace krajiny. Tento aspekt byl zmiňován zejména v souvislosti s vodním režimem v krajině, a to tak, že její schopnost zadržet vodu fatálně nízká a jedním z hlavních důvodů je právě stávající rozsah a případné další rozšiřování zastavěných ploch. V případě ORP Černošice na rozdíl od ostatních zkoumaných je tento plošný rozvoj způsoben zejména rezidenční výstavbou. Logistická centra u dálnic respondentky

Obrázek 3: ORP Černošice, hranice ORP tmavě červeně (zdroj: ArcČR 500, OpenStreetMap)

nezmínily, to však neznamená, že v ÚSK jim není věnována pozornost, spíše jde o to, že nejsou vnímána jako tak palčivý problém ve srovnání např. s ORP Brandýs n. L.–Stará Boleslav. Důvodem může být fakt, že úseky dálnic procházejících skrz ORP jsou velmi krátké a tam, kde tyto stavby můžou stát, už stojí.

Podobně jako v případě ostatních zkoumaných ORP byly i zde označovány problémy spojené s hospodařením na příliš velkých půdních blocích a absencí protierozních opatření jako závažné.

Pracovníci úřadu v Černošicích měli podle architektky Zvěřevové dvě zajímavé vize týkající se přínosu ÚSK pro zdejší území. První z nich bylo vybudování jakéhosi green beltu po obvodu hlavního města, který by sloužil zejména k rekreaci Pražanů i místních. Toto demonstruje určitou synergii, kterou má ORP Černošice s Prahou, a to, že si místní uvědomují tuto propojenost. Zcela jistě se jedná o zajímavý přístup, jedinečný mezi zkoumanými územími, který má potenciál pozitivního přínosu pro místní obyvatele. Druhou zmíněnou vizí či předpokladem bylo zaměření ÚSK hlavně na hydrologii a vodní režim krajiny. Dle slov architektky Zvěřevové umí městský úřad pomocí různých nástrojů územního plánování chránit estetickou hodnotu volné krajiny, využití ploch atp. Zejména s těmito nástroji běžně pracují. V čem úředníkům ale chybí podklady i metodická podpora, je právě oblast vody v krajině. Požadavek na primární zohlednění vodního režimu nejspíš vznikl jako reakce na problémy, které tamní krajina má. Toto zaměření se bohužel nerealizovalo, kvůli požadavkům na přidělení dotace od Ministerstva pro místní rozvoj. Podobně jako uvádí Birklen (2018), i zde došlo k tomu, že ÚSK musela odpovídat vydané metodice (MMR, MŽP 2016), podle které byla posuzována způsobilost k přijetí finančních prostředků na tvorbu ÚSK. V případě nesouladu by město riskovalo, že peníze nedostane. Z výše uvedených problémů přímo vyplývá motivace městského úřadu Černošice k pořízení ÚSK.

Spolupráce pořizovatelů a zpracovatelů probíhala bez problému a zástupkyně obou stran si ji pochvalovaly. Jako velký přínos ze strany městského úřadu hodnotí zpracovatelka pomoc při zprostředkování jednání se zástupci jednotlivých obcí, kterých je v ORP 78. S velkou částí z nich se zpracovatelé buď sešli přímo v terénu při zpracovávání analytické části ÚSK nebo na projednáních, kam byli představitelé obcí zváni po menších skupinách. Respondentky navíc zmiňovaly velký zájem o ÚSK ze strany obcí, ten byl soudě podle výpovědí všech respondentů nejvyšší ze čtyř zkoumaných ORP. Obce ORP Černošice vnímají jako nejpálčivější problém suburbanizaci, která se, jak bylo zmíněno, na jejich území projevuje zejména rezidenční výstavbou. Souvisí to se správním vymezením ORP.

Díky svému tvaru je v porovnání s ostatními ORP vyšší podíl obcí přímo exponován tlaku Prahy (viz Obrázek 3 a 1). V ORP Brandýs n. L.–Stará Boleslav a Říčany je počet obcí v pásu 5–10 km od hlavního města, kde je intenzita suburbanizace nejvyšší, daleko nižší, proto tento aspekt není v kontextu celých ORP tak významný jako v ORP Černošice. Starostové obcí tak podle respondentek vnímají ÚSK jako velmi nadějný nástroj, který může efektivně pomoci při řešení problémů. Pravdou je, že zpracovatelé i pořizovatelé vyvinuli velkou snahu naklonit si právě starosty za účelem zefektivnění spolupráce. Snaha se promítala až do malých detailů, kdy například pořizovatelé zjemňovali jazyk v psaných dokumentech při vypořádání připomínek obcí, aby nedošlo k tomu, že si představitelé vyloží strohý administrativní jazyk tak, že jejich názory nejsou brány v potaz. Nejspíš i tato snaha měla za následek, že obce až na jedinou výjimku ÚSK přijaly velmi vřele, nejlépe ze zkoumaných ORP.

Spolupráce s institucemi veřejného sektoru byla standartní, proběhla prostřednictvím společných jednání a oficiálně podaných připomínek. Co zpracovatelé hodnotili jako velký problém byl přístup k některým datům o území. Ze zdánlivě nepochopitelných důvodů nechtěly zpočátku některé veřejné instituce poskytnout jimi zpracované podklady i přesto, že se v tomto případě nejednalo o soukromé účely.

V případě ÚSK Černošice došlo k největšímu zapojení veřejnosti do její přípravy, nicméně to spočívalo pouze v tom, že na veřejná projednání se dostavilo celkem několik málo obyvatel a došlo ke spolupráci s jedním spolkem. Tudíž nelze říct, že se jedná o velký úspěch v tomto ohledu. Architektka Šindlerová si to vysvětluje tím, že ÚSK je pro laika příliš komplexní dokument.

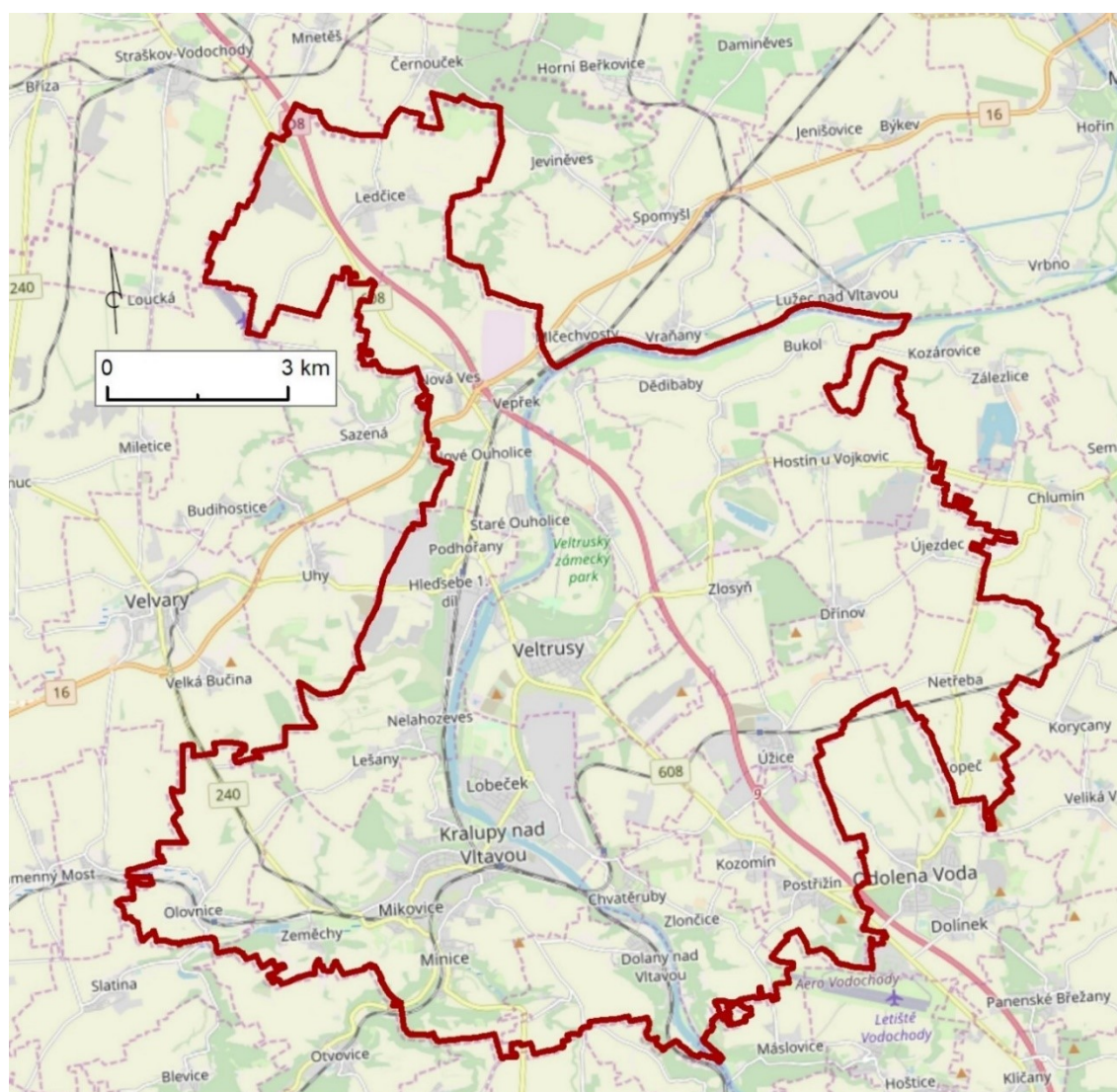
Celkové očekávání přínosu ÚSK je na straně respondentek velmi pozitivní. Podle nich má ÚSK potenciál zlepšit stav krajiny, změna však podle zpracovatelky bude trvat ještě dlouho. Jako dvojsečnou podobně jako respondenti v jiných ORP zmiňují respondentky nezávaznost ÚSK. Díky ní mohli zpracovatelé využít volných sdělení typu „již více nestavět!“ a mnohem důrazněji tak upozornit na špatný stav místní krajiny, na druhou stranu z nezávaznosti plyne i to, že ÚSK nemusí být někde podle nejhoršího scénáře vůbec využita.

4.3. KRALUPY NAD VLTAVOU

ORP Kralupy nad Vltavou je nejmenší ze zkoumaných území a zároveň je jediné, které přímo nesousedí s Prahou. Prakticky na celém území se rozprostírá Polabská nížina. Jih ORP je o něco členitější než sever zejména díky údolím Vltavy a potoků tvořících její

přítoky. Na sever od Kralup n. Vlt., blíže k soutoku Labe s Vltavou, je krajina spíše rovinatá. Díky tomu a zejména díky úrodnosti půd, zde podobně jako v případech ostatních zkoumaných ORP panují výborné podmínky pro zemědělství. To s sebou ale nese relativně mnoho věcí, které krajinu negativně ovlivňují. Jedním specifikem je téměř úplná absence lesů na území. Jak již bylo zmíněno výše, zejména úrodné nížiny byly v minulosti odlesňovány, kvůli možnostem hospodaření na půdě. Díky tomu je dnes ORP Kralupy n. Vlt. pokryto lesy pouze zhruba ze sedmi procent, což je nejméně ze zkoumaných území a v kontextu Česka je to také výjimečně málo. Dalším problémem, který respondenti zmiňovali, jsou příliš velké bloky orné půdy. K nim se váže nedostatečná schopnost krajiny zadržet vodu, ohrožení erozí a suchem atd., což není specifikum pouze ORP Kralupy n. Vlt., ale tyto aspekty jsou zde více znatelné, jelikož se jedná o relativně malé území.

Dopravní osu ORP tvoří dálnice D8 (viz obrázek 4), podél které se zde šíří pomyslný tlak hlavního města. V blízkosti dálnice stojí stejně jako v ostatních zkoumaných

Obrázek 4: ORP Kralupy nad Vltavou, hranice ORP tmavě červeně (zdroj: ArcČR 500, OpenStreetMap)

územích rozsáhlé logistické areály, které ve vztahu ke krajině nejsou vhodné, zejména kvůli jejich vlivu na estetiku a na některé funkce jako např. omezení vsaku dešťové vody. Avšak z toho důvodu, že se území nachází již o něco dále od Prahy, není zde těchto areálů v porovnání s ostatními ORP tolik. Největším respondenty zmiňovaným problémem je příliš velká plocha zastavitelného území vymezeného v územních plánech a související potenciální negativní dopady na krajinu. Jedná se v zásadě o stejný problém, který byl zmiňován respondenty z ostatních ORP. Dalším problémovým prvkem v území, které zmínil doktor Svoboda, zodpovědný projektant ÚSK, jsou místa těžby štěrkopísků. Stejně jako architekt Komrska, zpracovatel brandýské ÚSK, tvrdí, že je to problém pouze v době trvání těžby, po jejím ukončení se může jednat o něco potenciálně pro krajinu přínosného. Proto je nutné se nejen v kontextu ÚSK dívat na lomy v horizontu desetiletí, kdy po dovršení původního účelu mohou sloužit jako místo rekreace obyvatel, pomohou zlepšení retence krajiny a zpravidla lákají různé druhy živočichů a rostlin, takže pozitivně stimulují biodiverzitu v okolí.

Obecně lze o krajině ORP tvrdit, že ačkoliv jde o malé území, jedná se o krajinu kontrastů. Jsou zde místa, která jsou velmi výrazně přeměněná člověkem jako např. okolí dálnice nebo rozsáhlý chemicko-průmyslový areál, kousek vedle se nachází přírodní krajina s převahou stabilních prvků, která o další kus dále přechází v homogenní zemědělskou krajinu. Celkově se však až na pár výjimek jedná o ekologicky nestabilní území.

Jednou z hlavních motivací ke pořízení ÚSK v ORP Kralupy n. Vlt. byla v minulosti uskutečněná realizace velkých nevhodných stavebních záměrů. Pořizovatelky zmiňovaly např. tzv. Anglické resorty, což jsou kolonie řadových domků na různých místech ORP, které kvůli tomu, že se nepříliš dobře snaží napodobit britskou architekturu, vizuálně nehodí do českého prostředí, často navíc nevhodně tvoří exklávy mimo intravilány sídel. Dalšími záměry zmiňované v této souvislosti jsou logistické parky. V území se ale nachází víc staveb tohoto typu, které však nebyly respondenty zmíněny, jako třeba rozsáhlá fotovoltaická elektrárna u obce Nová Ves nebo zdaleka nejrozsáhlejší průmyslová zóna v ORP, chemickotechnologický areál společností Synthos a Unipetrol, který se nachází mezi Kralupami n. Vlt. a Veltrusy. Ačkoli tyto a další problematiska zastavěná území respondenti nezmínili, v ÚSK je s nimi pracováno, avšak pouze formou konstatování o jejich problematičnosti. Pravdou je, že ÚSK efektivně nemůže zasahovat do již realizovaných záměrů, ani to není její cíl.

Spolupráce mezi pořizovateli a zpracovateli byla hodnocena jako velmi dobrá. V tomto případě se podílel i odbor životního prostředí, což není pravidlem, ačkoli je ÚSK společným projektem Ministerstev pro místní rozvoj a životního prostředí, a jak dokládá jednak Birklen (2018) a jednak rozhovory s respondenty z ostatních ORP. Jednání s obcemi probíhalo formou společných jednání, o která ale některé z nich neměly zájem. ÚSK ORP Kralupy n. Vlt. se ostatně dostalo nejhoršímu přijetí ze strany obcí mezi zkoumanými ORP. Dle slov doktora Svobody třetina obcí reagovala pozitivně a projevila zájem, třetina dobře, ale bez většího zájmu, další ÚSK nezajímala vůbec a v jednom případě došlo ke zcela příkrému odmítnutí. Nejlépe se k ÚSK postavilo město Kralupy n. Vlt., tamní samospráva i odbor územního plánování ji považuje za podnětnou a vnímají potenciál jejího využití nejen přímo v územně plánovací činnosti, ale i při realizaci KPÚ. K čemu však podle respondentek z úřadu ORP nejspíš ÚSK nepřispěje, je zmenšení zastavitelných ploch, ačkoliv je to v dokumentu navrhováno. Toto je obecný problém, proto o něm bude uvedeno dále.

Veřejnost do přípravy ÚSK nebyla zapojena vůbec. Podle zpracovatele probíhalo jednání o schůzce s jedním spolkem, která se nakonec neuskutečnila.

4.4. ŘÍČANY

ORP Říčany leží jihovýchodně od Prahy a na jeho území ÚSK dělí na tři specifické části z hlediska krajinného rázu. První Říčansko je pokračování Pražské plošiny. Jedná se o severozápadní třetinu území, reliéf je spíše rovinatý, krajina je intenzivně zemědělsky využívána a díky svému přímému sousedství s hlavním městem je zde také nejvyšší dynamika změn využití ploch, s čímž souvisí i nejvyšší tlak na realizaci záměrů, které jsou ve vztahu ke krajině nevhodné. Tato část ORP je také velmi málo zalesněná. Druhou oblastí je Černokostelecko na severovýchodě území. Reliéf je zde členitější a zároveň je zde mnohem vyšší podíl lesních ploch. Tato část ORP není tolik zemědělsky využívána a díky větší vzdálenosti od Prahy zde neprobíhá tolik intenzivní suburbanizace, nicméně její intenzita je v kontextu Česka pořád velmi vysoká. Poslední odlišnou částí ORP Říčany z hlediska krajinného rázu je jižní část území označovaná jako Dolní Posázaví. Reliéf je zde členitý a území má velký podíl zalesněných ploch. Zemědělsky je oblast využívána podstatně méně intenzivně v porovnání se zbytkem ORP především díky členitosti. Jde o rekreačně velmi atraktivní území s esteticky kvalitní krajinou.

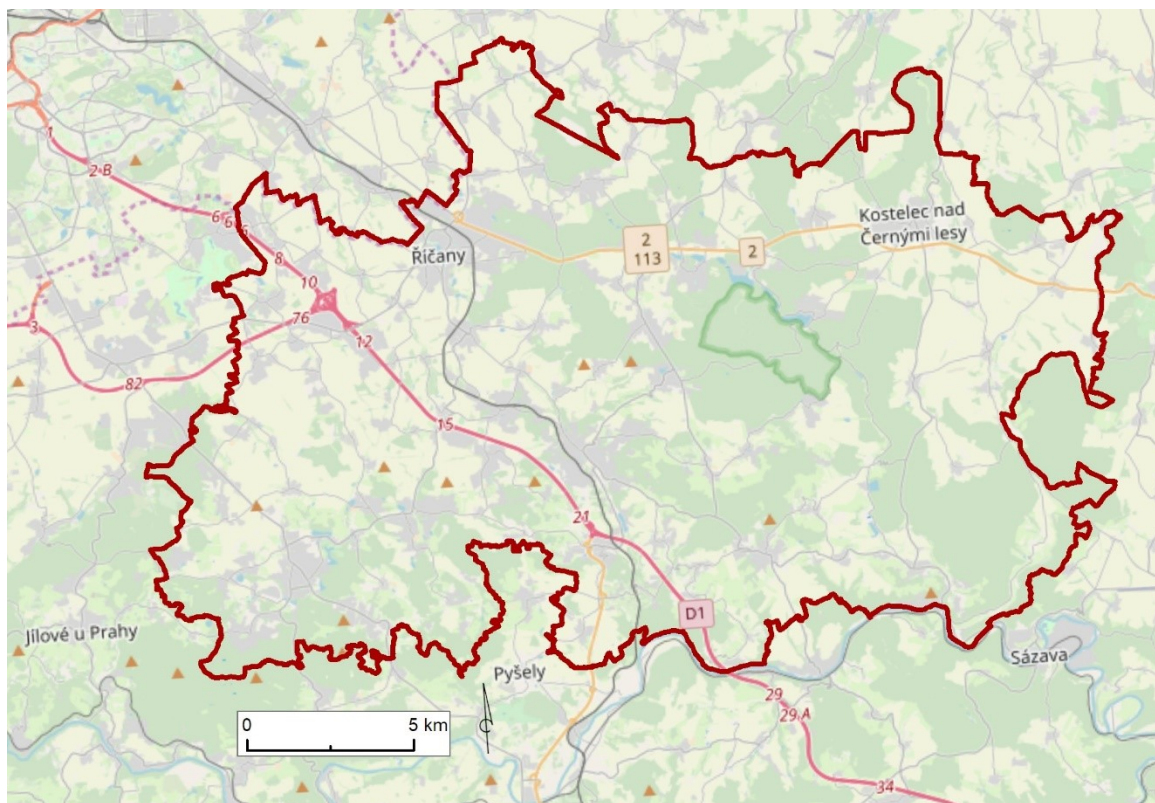
Hlavní dopravní osu území tvoří dálnice D1, která se nedaleko Říčan kříží s Pražským okruhem (viz Obrázek 5). Zejména blízkosti těchto silnic poněkud

nepřekvapivě dochází stejně jako v ostatních zkoumaných ORP ke koncentraci logistických a jiných komerčních areálů. Ty jsou i zde označovány jako problémové.

Dalšími problémy, které jsou respondenty zmiňovány jsou opět jako v případech ostatních ORP příliš velké bloky orné půdy a s nimi související negativní dopady jako je ohrožení erozí a suchem a rozšiřování zastavěného a zastavitelného území v jednotlivých obcích, které je dle zpracovatelů ÚSK dnes na hranici udržitelnosti z enviromentálního a sociálního úhlu pohledu. Jediný respondenty zmíněný problém, který se neobjevuje v jiných případech, je nízké zalesnění na některých místech. Jako řešení tedy ÚSK požaduje zvýšení podílu lesních ploch. Na to se lze v tomto případě dívat jako na opatření s cílem zvýšit ekologickou stabilitu krajiny, ne jako na samotný cíl.

V porovnání s ostatními se v ORP Říčany nachází vyšší podíl obcí, které nemají a zřejmě nebudou mít zásadní problém v oblastech, na které se zaměřuje ÚSK. To je dáno přírodními podmínkami, zejména pak reliéfem. V rovinatých oblastech blízko hlavního města, které jsou nejvíce zemědělsky využívány, je situace nejhorší, naproti tomu v zalesněných oblastech Černokostecka a dolního Posázaví je zatížení krajiny nejnižší.

Spolupráce zpracovatelů a pořizovatelů je označována za bezproblémovou a respondenty byla vyjadřována spokojenost. V tomto případě se ale jednalo o spolupráci velmi formálního charakteru. Probíhaly schůzky na úřadě předem sjednané ve smlouvě o

Obrázek 5: ORP Říčany, hranice ORP tmavě červeně (zdroj: ArcČR 500, OpenStreetMap)

dílo. V o něco vyšší míře než v ostatních zkoumaných ORP byl do jednání zapojen i odbor životního prostředí, který v rámci ÚSK požadoval podrobné zpracování ÚSES, jehož vymezení je v území problematické. Dále se odbor životního prostředí účastnil systémové diskuze ohledně vymezení krajinných okrsků, které metodika ÚSK vyžaduje určit. Zpracovatel využil dotazníkové šetření mezi obcemi, jako hlavní formu spolupráce s nimi. Odpovědi respondentů na položené otázky nic dalšího kromě formálních připomínek ze strany obcí nenaznačují. Vzhledem k tomu, že lze těžko předpokládat stoprocentní návratnost dotazníků, je tato forma jednání s obcemi nedostatečná, zvláště při porovnání se zbylými zkoumanými ORP. Veřejnost nebyla zapojena vůbec, pouze jeden spolek zasílal své vyjádření.

ÚSK ORP Říčany postrádá karty obcí, kde jsou v ostatních případech shrnuta doporučení a opatření týkající se každé obce zvlášť. Metodika (MMR, MŽP 2016) to sice nevyžaduje, z ní plyne pouze nutnost vypracovat karty krajinných okrsků, tudíž nelze zpracovatelům včítat, že toto nezahrnuli, nicméně zpracovatelé z ostatních ORP se shodují, že sice šlo z jejich strany o práci navíc, ale je to vhodná forma prezentace důležitých závěrů ÚSK směrem ke každému představiteli obce. Pokud totiž nedojde k přijetí, porozumění a implementaci ÚSK na straně obcí, jen těžko dojde k celkovému zavedení ÚSK jako relevantního nástroje územního rozvoje. Mgr. Daniel Pešta z městského úřadu Říčany vyjádřil velké pochyby podobného rázu ohledně uplatnění ÚSK.

Zpracovatelé tedy přistoupili k ÚSK tak, že udělali jen to nejnutnější vyplývající z požadavků stanovených v metodice a potažmo ve smlouvě. Problém je však v tom, že metodika není nastavena zcela jasně a určuje spíše minimální požadavky podoby ÚSK. Aby mohla být ÚSK efektivně uplatňována, je podle vyjádření ostatních zpracovatelů prakticky nutné pracovat nad její rámcem. Zmíněné obavy na straně pořizovatele jsou tedy v případě Říčan na místě.

Na druhou stranu přístup zpracovatelů nelze v žádném případě označit za chybný, splnili, co bylo požadováno a dostali zaplacené dle smlouvy. A právě ve výši odměny tkví problém. Podle dat uveřejněných v Registru smluv byla cena zakázky výrazně nižší než v jiných srovnatelných ORP. Např. V ORP Brandýs n. L.–Stará Boleslav (378 km², 58 obcí (ČSÚ 2018)), která je shodou okolností, co se týče rozlohy a počtu obcí, nejbližší ORP Říčany (377 km², 52 obcí (ČSÚ 2018)), byla cena za ÚSK 2 833 000 Kč. Město Říčany za ÚSK zaplatilo zhruba o milion méně. Na první pohled lze nabýt dojmu, že se jedná o vysoké částky, nicméně je nutné vzít v potaz, že zpracování ÚSK trvalo ve většině případů téměř dva roky a pracovalo na ní 5–15 odborníků. Nízká ochota města investovat do ÚSK je

zarážející z toho důvodu, že její pořízení bylo zcela hrazeno státní dotací. O odměnách za ÚSK se zmiňovali všichni zpracovatelé, proto o tomto tématu bude uvedeno i dále.

4.5. VÝSLEDKY OBECNÉHO RÁZU SPOLEČNÉ PRO VŠECHNA ÚZEMÍ

Při výzkumu v rámci této práce vyšlo najevo poměrně mnoho zjištění, které je vhodné adresovat společně nebo v obecné rovině. Důležitý poznatek je, že každý zpracovatel a pořizovatel přistoupil k ÚSK jiným způsobem. Rozdíly jsou už v iniciativě. V Kralupech n. Vlt. a Říčanech popud vypracovat ÚSK přišel ze strany samosprávy města, starosty nebo místostarosty, v ostatních šlo o iniciativu úředníků. To demonstruje způsob fungování samosprávy, kdy i pracovníci úřadu čili lidé z praxe, mají možnost usilovat o zlepšení kvality života ve spravovaném území. Ačkoliv vedení města má v této a podobných záležitostech poslední slovo. Motivace k pořízení ÚSK samozřejmě pramení z vnímaných problémů, ve zkoumaných případech lze mluvit o kombinaci nevyhovujícího stavu krajiny a nedostatečné síly nástrojů územního plánování rozvoj krajiny vhodně usměrnit. Už jen to, že města schválila pořízení ÚSK ukazuje na fakt, že problematika krajiny není tamním představitelům lhostejná.

Zpracovatelé shodně uváděli, že zájem na vypracování ÚSK je jednak odborný, v tom smyslu, že se v oblasti územního nebo krajinného plánování pohybují dlouhou dobu a zajímá je, a jednak ekonomický, je to způsob jejich obživy. V tomto ohledu se nejedná o nic překvapivého.

Hlavní problémy týkající se stavu krajiny, které respondenti vnímají a na které přirozeně reagují jednotlivé ÚSK, jsou vesměs podobné. Dají se rozdělit na:

Problémy spojené s blízkostí Prahy:

- Výstavba komerčních (převážně logistických) areálů v blízkosti důležitých silničních tahů.
- Rozšiřování zastavitelného území jednotlivých sídel. Jinými slovy rezidenční suburbanizace (srovnej s Ouředníček, Špačková, Novák (eds.) 2013).

Obecné problémy nesouvisející s polohou vůči Praze:

- Velké bloky orné půdy a od toho se odvíjející ohrožení suchem, erozí a nedostatečná schopnost krajiny zadržet vodu.
- Vymezení ÚSES (Velmi podobné tomu, jak je popsáno v kapitole 2.4.1 nebo v Dujka, Dujka, Dujka 2019)

Procesní problémy:

- Nedostatečné možnosti dosavadních nástrojů územního plánování, jak řešit uvedené problémy.

Logistická centra v zázemí Prahy jsou specifickým fenoménem (viz Sýkora 1996). Jsou soustředěny zejména, ale ne výhradně u dálničních exitů blízko hlavnímu městu. Vzhledem k tomu, že zkoumané území je doslova protkané dálnicemi, představuje pro tamní krajinu neregulovaná výstavba těchto areálů jistou hrozbu. Při prvním pohledu na tyto a podobné stavby je i laikovi jasné, že svým vzhledem naprosto narušují krajinný ráz a vizuálně se nehodí k původní zástavbě, která se nachází různě daleko. Další problém je v tom, že tímto způsobem dochází k nežádoucímu rozšiřování zastavěných ploch, tím pádem krajina jako celek ztrácí schopnost zadržet vodu a dochází k jejímu zahřívání. Prakticky všechny stávající areály jsou ÚSK akceptovány, je v nich však zpracovateli doporučováno je nerozšiřovat a nepodporovat výstavbu nových.

Podobný efekt má rezidenční suburbanizace, se kterou se potýká prakticky každá obec ve zkoumaném území. Hlavní dopady v podobě snížení schopnosti krajiny zadržet vodu a její zahřívání jsou podobné. Poměrně často se také stává to, a platí to i v případě logistických center, že nová zástavba vzniká mimo stávající sídla, tím pádem jsou zmíněné dopady rozprostřeny do většího území. V důsledku těchto stavebních záměrů dochází také k úbytku zemědělského půdního fondu a vzhledem k tomu, že se zejména severovýchodní část pražského zázemí nachází na nejúrodnějších půdách v Česku, je toto téma poměrně často diskutováno. ÚSK nemůže příliš efektivně vyřešit problémy způsobené nevhodnou výstavbou v minulosti, ostatně málokterý nástroj toto umožňuje. V ÚSK je tak doporučováno pečlivě zvažovat každý stavební záměr, který není nezbytně nutný, případně novou výstavbu silně regulovat. ÚSK může také pomoci usnadnit řešení konfliktu veřejných zájmů, který má tři strany. První je ochrana nejúrodnějších půd, druhou je zájem na rozšiřování sídel, které se nachází na těchto půdách, protože spousta lidí zkrátka chce žít v dostupné vzdálenosti od hlavního města a zároveň v klidu, který nabízí právě okolní města a obce, a třetí je nechtěná výstavba samostatných sídel na půdách s nižší třídou kvality.

Způsob hospodaření na orné půdě je problematický v celém zkoumaném území. Negativní ovlivnění funkcí krajiny zemědělstvím pramení zejména z přítomnosti příliš velkých půdních bloků. Díky nim je snížena retenční schopnost půdy, která je pak více ohrožena erozí a také suchem. Souvislá monokultura zemědělských plodin také

neochlazuje ovzduší zdaleka tolik jako pole rozdělená mezemi a jinými krajinnými prvky, tím pádem jsou dopady sucha nejen na samotném poli, ale i v jeho okolí, mnohem horší, než kdyby se na půdě hospodařilo udržitelně. Toto ale není problém jen ve zkoumaných územích, ale v celém Česku. Proto je ve všech zkoumaných ÚSK navrhováno zmenšení půdních bloků větších než 30 ha. ÚSK tak může být dobrým podnětem k diskuzi a následně změně tohoto stavu, kdy bude moci sloužit např. jako podklad pro KPÚ. Realizace v nich navržených opatření je však znesnadněna řadou faktorů (viz dále), proto nelze v tomto ohledu považovat ÚSK za silný nástroj.

Na spolupráci zpracovatelů s dalšími subjekty během zpracování je znát, že každý zpracovatelský tým toto pojal po svém. Spolupráce s pořizovateli je podrobně popsána výše, proto zde pouze pro připomenutí, že v ORP Říčany měla spolupráce nejvíce formální charakter a nebyla tak intenzivní jako v případech ostatních zkoumaných ORP, kde týmy projektantů vyvíjeli o poznání vyšší snahu maximalizovat pravděpodobnost realizace navrhovaných opatření, často i nad rámce uzavřených smluv. Zajímavé je, že krajský úřad Středočeského kraje nejevila příliš velký zájem o to zapojit se větší mírou do tvorby ÚSK, ačkoli by to bylo vhodné kvůli tomu, že se jedná o samosprávný celek a vyplývá to i z Evropské úmluvy o krajině (2000). Společné jednání proběhlo pouze v souvislosti s ÚSK ORP Černošice.

Velké odlišnosti mezi přístupy jednotlivých zpracovatelů byly znát v pojetí spolupráce s obcemi. Jejich účast je klíčová zejména proto, že právě na nich nejvíce závisí realizace doporučení a opatření navržených v ÚSK. Tudiž když obce z nějakého důvodu ÚSK „nepřijmou za svou“, s největší pravděpodobností se toho ve volné krajině mnoho nezmění. Zpracovatelé tedy různou měrou přizpůsobili jednání s obcemi tomuto účelu. Vyvinutá snaha na straně zpracovatelů velmi koresponduje se skutečnou reakcí představitelů obcí. Jak již bylo uvedeno výše, v případě ORP Černošice tomu, aby ÚSK tamní obce přijaly kladně, zpracovatelé i pořizovatelé podřídili opravdu hodně a tato snaha se vyplatila. Naproti tomu v ORP Říčany využili zpracovatelé jen dotazníky odeslané jednotlivým obcím a o zpětné vazbě z jejich strany se respondenti při osobním rozhovoru ani v e-mailové komunikaci nezmiňovali. Na kladné nebo záporné přijetí ÚSK obcemi se tak dá nahlížet jako na měřítko potenciálu reálného využití tohoto dokumentu. Jsou to právě obce, které ve většině případů iniciují realizaci navržených opatření. Rozhodná chvíle je v tomto případě příprava zadání územního plánu nebo jeho změn, kdy obce mohou požadovat využití ÚSK. Další takovou příležitostí jsou KPÚ, ale samozřejmě i řada dalších

dílčích projektů. V tomto ohledu tedy většina odpovědnosti za uplatňování ÚSK leží právě na obcích.

Metodický pokyn ke zpracování ÚSK (MMR, MŽP 2016) určuje, že ÚSK je zpracována v souladu s Evropskou úmluvou o krajině (2000). Co konkrétního z toho ale plyne, není zcela jasné. S odkazem na Úmluvu (2000) jsou v jednotlivých ÚSK stanoveny cílové kvality krajiny, což je jednoznačně správně. Cílové kvality krajiny jsou definovány jako „*vyjádření požadavků a přání lidí na charakter prostředí, v němž žijí, formulované pro danou krajinu kompetentními veřejnými orgány*“ (EÚoK 2000, čl. 1). Důležité je to, že má jít o přání lidí, tedy široké veřejnosti. Účast veřejnosti je v Úmluvě (2000) dále zmiňována např. v článku 5. Fakt, že se veřejnost zpracování ÚSK ve větší míře neúčastnila, je promarněnou šancí, která mohla být využita minimálně jako forma osvěty. Paradoxně se všichni respondenti shodli na tom, že zájem veřejnosti o krajinu a další environmentální otázky je pozitivním přínosem pro společnost.

Na druhou stranu je nutné vzít v potaz fakt, že taková účast veřejnosti jako např. při projednávání územních plánů, by v případě ÚSK nejspíš nebyla účelná. Pro většinu laiků je problematika krajiny hůře uchopitelná především kvůli plošnému a časovému horizontu, kdy se změny projevují za dlouhou dobu nebo na jiných místech, než kde se opatření realizují. Dalším souvisejícím aspektem je fakt, že ÚSK se zpracovává za obvod ORP s nižší podrobností než územní plán obce, která je místním obyvatelům důvěrně známá. I poučený laik si tak snadno řekne, že jeho názor stejně nic nezmění. V neposlední řadě je ÚSK nezávazný dokument, při jehož přípravě není účast veřejnosti vyžadována (Zákon č. 183/2006 Sb.) a znamenala by pro zpracovatele i pořizovatele práci navíc, přičemž při rozhodování, zda více zapojit představitele obcí nebo veřejnosti, jsou obce jasnou, smysluplnou a účelnou volbou.

I přes to, že lze polemizovat o účelnosti účasti veřejnosti při tvorbě ÚSK, je nutné hodnotit kladně snahu především zpracovatelů a pořizovatelů ÚSK ORP Černošice, kde se jako v jediném zkoumaném případě veřejnost skutečně zúčastnila. Dále je nutné v této souvislosti vyzdvihnout snahu představitelů Brandýsa n. L.–Staré Boleslavi o medializaci pořízení ÚSK v místním zpravodaji. To jsou příklady dobré praxe práce s veřejností, které by měly být využívány ve větší míře.

5. DISKUZE

Vzhledem k tomu, že z výzkumu vyšly docela nečekaně najevo i poznatky, které se netýkají jen zkoumaného území a většinou ani pouze problematiky ÚSK, byla zařazena tato kapitola, kde byly shrnuty záležitosti týkající se nakládání s českou krajinou. Zpracovatelé ÚSK díky její volnější formě, než jakou mají závazné dokumenty územního rozvoje, ÚSK často využili k upozornění na problémy, na něž narazili při zpracování a jejichž jádro se nachází v nevhodných systémových řešeních nebo nejsou nijak ošetřeny legislativou atd. Pokud se optimistická očekávání respondentů vyplní, přínos ÚSK bude dvojitý. Jednak konkrétnímu území tím, že se promítne do územních plánů a do rozhodování veřejné správy a v ideálním případě i realizací navrhovaných opatření, a jednak tak, že její zjištění se stanou argumentem v diskuzi týkající se krajiny, případně by do této diskuze mohla pomoci zapojit širší okruh lidí. Výzkum v této práci bohužel naznačuje, že cesta od návrhů opatření v ÚSK k jejich úspěšné realizaci závisí na řadě faktorů a to, že k ní dojde není vůbec jisté.

Asi nejdůležitějším zjištěním je to, že způsob hospodaření na orné půdě včetně systému vyplácení dotací by se měl změnit, pokud chceme zachovat krajinné funkce. Hospodaření na pronajaté půdě, převaha velkých zemědělských obchodních společností nad menšími zemědělci nebo Jednotná platba na plochu, tedy nejrozšířenější zemědělská dotace (SZIF 2019). To jsou hlavní faktory, které negativně ovlivňují stav krajiny v zemědělských oblastech. Vhodným řešením jsou KPÚ, ty ale často zemědělci nepřinesou velkou výhodu, naopak z ekonomického hlediska spíše ztrátu, jelikož při realizaci prvků uvedených v KPÚ a jiných opatření je snížena výměra orné půdy, a navíc rozdělení pole na menší bloky znesnadní jeho obdělávání. Zemědělec tím pádem přijde o výnos i o dotace. Proto není divu, když realizaci KPÚ zemědělci omítnou. Nejvíce postižené jsou v tomto ohledu ORP s vysokým podílem orné půdy Kralupy n. Vlt. a Brandýs n. L.–Stará Boleslav. Ani v ostatních zkoumaných územích však není tento problém zanedbatelný. Tento zásadní systémový nedostatek českého zemědělství uváděli všichni respondenti bez výjimky, ačkoli přímo nesouvisí s ÚSK. Z toho lze usuzovat, že od ní očekávají něco, co samotná nemůže příliš ovlivnit. Také to demonstruje, jak velkým problémem je způsob hospodaření na půdě v Česku. Přinejmenším odborníci to takto vnímají.

ÚSK sama o sobě bohužel není dostatečně silným nástrojem na to, aby tuto situaci mohla zásadně změnit. Ve všech zkoumaných ORP je navrhováno zmenšení půdních bloků na 30 a méně hektarů, provedení pozemkových úprav a ochrana prvků ÚSES. Není však zcela jisté kdy a zda vůbec budou navrhovaná opatření provedena. Dokonce ani územní plány, do kterých se nejčastěji mají návrhy ÚSK promítnout, nemohou efektivně ovlivňovat

činnost na zemědělské půdě. Nejúčinnější formou regulace tak v tomto případě zůstávají podmínky přidělování dotací, které stanovuje Ministerstvo zemědělství. To od roku 2020 sice zavedlo omezení pěstování monokultur na souvislé ploše maximálně 30 ha, platí však jen na půdách, které jsou evidovány jako erozně ohrožené (MZe 2019). Většiny zázemí Prahy se tak toto opatření netýká (VÚMOP 2019).

V předešlém odstavci bylo zmíněno, že ÚSK není silným nástrojem. To pramení především z její nezávaznosti, která s sebou nese určitá specifika. Zaprvé není jasný časový horizont realizace a očekávaného dopadu, což není takový problém, všechny změny v krajině chtějí svůj čas. Horší je však nejistota, jakým způsobem budou opatření realizována. Silně to totiž závisí na vůli obcí, potažmo projektantů, kteří budou mít na starosti změny a aktualizace jednotlivých územních plánů, které by měly vést k realizaci záměrů. Pokud nebude z jejich strany vůle ÚSK nebo její dílčí opatření při tvorbě dokumentace využít, není příliš velký problém to odůvodnit. Nepomáhá tomu ani fakt, že do zpracování ÚSK prakticky nezasahuje veřejnost nebo jiní významní aktéři v území, kteří by měli zájem na implementaci opatření ÚSK a tvořili by tlak na její uplatňování. Na druhou stranu nezávaznost nabízí zpracovatelům využít v ÚSK mnohem naléhavějších apelů formou stanovení vize a cílových kvalit krajiny, než by tomu bylo v případě jiných dokumentů. Díky tomu lze ÚSK považovat za koncepční strategický dokument, v jehož případě se nepočítá se stoprocentním naplněním.

Jako strategický dokument ale ÚSK postrádá určité klíčové prvky, které by zvýšily pravděpodobnost naplnění navržených opatření (viz Primdahl, Kristensen 2016). Předně je z tohoto ohledu problematická forma projednání, které by mělo mít formu dohody, kterou uzavřou klíčoví aktéři v území. Není také zcela jasné, kdo nese odpovědnost za realizaci opatření. Pokud jsou tím klíčovým aktérem obce, měly by být lépe zapojeny do zpracování. Zřejmě většina dosavadních zpracovatelů ÚSK si to uvědomuje, ale jak ukázal výzkum v této práci, ne všichni jsou z různých důvodů ochotni podniknout kroky zvyšující míru participace obcí nebo jim vyjít vstříc např. vypracováním karet obcí. Právě to je vedle trpělivého jednání se starosty nebo jinými představiteli maximum, co mohou zpracovatelé a pořizovatelé ÚSK udělat pro zvýšení pravděpodobnosti uskutečnění jejich návrhů. Pokud budou ÚSK pořizovány i v budoucnu, bylo by vhodné v metodice zpracování nebo v jednotlivých zadáních ze strany úřadu ORP požadovat využití bottom-up přístupů a spolupráci s obcemi v alespoň takové míře, jako tomu bylo v případech ORP Černošice nebo Brandýs n. L.–Stará Boleslav, kde probíhala intenzivní společná jednání

s představiteli obcí a díky tomu došlo k takřka všeobecnému dobrému přijetí ÚSK z jejich strany.

Zvýšení počtu požadovaných úkonů při zpracování by ovšem znamenalo i zdražení vytvoření ÚSK. Již za stávajících podmínek všichni zpracovatelé zmiňovali, že by si představovali vyšší odměnu na objem práce, kterou museli vykonat. Ve všech zkoumaných případech šlo o téměř dva roky poměrně náročné a nové činnosti, tudíž je tento požadavek pochopitelný. Na druhou stranu veřejné rozpočty nejsou nevyčerpatelné a z pohledu ORP je ÚSK drahý projekt s nejistým efektem v budoucnu, proto je pochopitelné, že města nejsou ochotna za její zpracování vydávat příliš vysoké částky. Alespoň v případě Říčan tomu tak bylo. Ačkoli se ministerstva pro místní rozvoj a životního prostředí snažila eliminovat tuto nejistotu a motivovat ORP k investici pomocí dotace, která zcela kryla výdaje na zpracování, nepomohlo to úplně a úřady ORP se i přes to obávaly, že jim dotace přidělena nebude, což by znamenalo, že by milionové položky musely platit ze svého.

ÚSK je nicméně zcela určitě nástrojem, který české územní plánování potřebuje. Zatím neexistuje žádný jiný způsob, kterým by se v kontextu prostorového plánování dala krajina řešit v širších souvislostech, a z toho důvodu má ÚSK naději stát se nezastupitelnou. V době psaní této práce má však řadu nedostatků, které zde byly nastíněny. Tím hlavním je nejistota, zda vůbec bude využívána v původně zamýšlené míře. Těžko předpověditelné proměnné jsou v tomto ohledu vůle obcí a projektantů, jak s ÚSK budou ochotni pracovat. Pro projektanty, kteří budou mít na starost územní plány, je výhodou, že návrhy a opatření plynoucí z ÚSK mohou převzít a aplikovat je na volnou krajinu v dané obci.

Pouze čas ukáže, zda bude ÚSK využívány v zamýšlené míře a jaký efekt budou mít v nich navržená opatření. Jisté je, že v exponované krajině pražského zázemí mohou výrazně pomoci ke zlepšení jejího stavu. Ačkoli už bylo v okolí Prahy realizováno mnoho nevhodných záměrů ve volné krajině, plošná expanze zastavěného území rozhodně není u konce (Bičík, Kupková 2006, Němec 2011, Ouředníček, Špačková, Novák (eds.) 2013). ÚSK tak nabízí možnost korigovat využívání krajiny v budoucnu, kterou některé samosprávy využijí a jiné ne. Na základě provedeného výzkumu je možné tvrdit, že všechna čtyři pořizující města se budou snažit ÚSK využívat, stejně tak drtivá většina obcí v ORP Černošice, v menší míře pak obce v obvodu ORP Brandýs n. L.–Stará Boleslav a Kralupy n. Vlt. Využití obcemi v ORP Říčany je nejméně pravděpodobné vzhledem k důvodům uvedeným výše.

6. ZÁVĚR

Tato diplomová práce se věnovala ÚSK coby novému nástroji českého územního plánování. Její uvedení do praxe je jedním z dílčích kroků naplňování Evropské úmluvy o krajině (2000), která v Česku vstoupila v platnost v roce 2004. V ní smluvní strany uznaly, že krajina hraje důležitou roli nejen v oblasti ekologie a životního prostředí, ale i v sociální, ekonomické a kulturní sféře veřejného zájmu. Dále že krajina přispívá k blahu jednotlivců i společnosti jak na venkově, tak ve městech a že v zájmu dosažení udržitelného rozvoje je nutné ji chránit. Státy, které úmluvu podepsaly, se tak mimo jiné zavázaly „*zavést a provádět krajinné politiky* (definici krajinné politiky viz na s. 26) *zaměřené na ochranu, správu a plánování krajiny*“ (EÚoK 2000, čl. 5) a také zavést postupy pro účast veřejnosti, samospráv a dalších subjektů, které mají zájem na vytváření a provádění krajinných politik. ÚSK lze považovat za krajinnou politiku, protože jde o koncepční dokument vydaný veřejným orgánem a může být základem pro přijetí opatření týkajících se ochrany, správy nebo plánování krajiny.

Hlavním cílem této práce bylo popsat proces vzniku a dále vyhodnotit potenciál využití ÚSK veřejnou správou a s tím související potenciál realizace navržených opatření. To zahrnuje motivaci na straně veřejné správy k pořízení ÚSK, formu spolupráce zpracovatelů s pořizovateli, samosprávami, veřejností a případně dalšími subjekty a s tím související soulad s Evropskou úmluvou o krajině (2000), který je deklarován v metodickém pokynu zpracování ÚSK (MMR, MŽP 2016). Dále byl posouzen potenciál využití obcemi, coby subjekty klíčovými pro realizaci a implementaci opatření a doporučení navrhovaných v ÚSK.

Byly provedeny čtyři případové studie týkající se ÚSK ORP v zázemí hlavního města. Konkrétně se jednalo o ORP Černošice, Brandýs n. L.–Stará Boleslav, Kralupy n. Vlt. a Říčany. Kromě sémantické analýzy jednotlivých ÚSK proběhly polostrukturované rozhovory s představiteli odborů územního plánování zmíněných městských úřadů a s odpovědnými projektanty každé ÚSK. Respondenti odpovídali na otázky týkající se konkrétní podoby spolupráce s dalšími orgány veřejné správy a s veřejností a dále jejich pohledu a názoru na význam a možnosti uplatnění ÚSK v jejich regionu, případně obecně v Česku. Jejich odpovědi byly následně vyhodnocovány.

Zjištění týkající se motivace k pořízení dokumentu odpovídají předpokládané odpovědi na výzkumnou otázku č. 1 uvedenou v úvodu práce. Všichni respondenti včetně zpracovatelů uvádí rezidenční suburbanizaci a výstavbu komerčních areálů navazujících na dopravní stavby jako jedny z nejpálčivějších problémů týkajících se krajiny v daném území.

Dále byly zmiňovány v této souvislosti zmiňovány příliš velké bloky orné půdy, kvůli kterým krajina ztrácí schopnost retence a je náchylnější k erozi. Respondenti z řad veřejné správy ve všech zkoumaných ORP předpokládají, že jim ÚSK pomůže eliminovat uvedené problémy.

Hlavní podíl na podobě a obsahu ÚSK mají odborníci, kteří dokument zpracovávají. Získávají však velké množství podkladů především jednak s dostupných databází ÚAP a prostřednictvím výzkumných institucí a jednak od představitelů obcí obvodu ORP, za který se ÚSK vypracovává, především od starostů. V tomto případě se jedná o jakýsi „pseudo-bottom-up“ přístup, kdy probíhá vzájemná diskuze představitelů obcí, zpracovatelů a pořizovatelů. To lze připodobnit k jednáním spojených s tvorbou strategických plánů, kdy spolu takto jednají klíčoví lokální aktéři. Veřejnost však byla zapojena někde velmi málo a někde vůbec, a proto toto nelze považovat za skutečný bottom-up prvek lokálního rozvoje.

Důležitým zjištěním je, že při realizaci opatření navržených v ÚSK hrají a budou hrát právě samosprávy klíčovou roli, proto všichni dotazovaní zpracovatelé spolupracovali především s obcemi a vyvíjeli různě velkou snahu zapojit je do jednání v průběhu zpracování. Nejlépe se to povedlo v ORP Černošice, kde podle zjištění velká většina obcí ÚSK uvítala. O něco méně jich bylo v ORP Brandýs n. L.–Stará Boleslav a Kralupy n. Vlt. V ORP Říčany, kde spolupráce zpracovatelů s obcemi proběhla pouze formou dotazníkového šetření mapující potřeby a přání starostů, se respondenti o zpětné vazbě ze strany obcí nezmínili vůbec. Na základě toho lze předpokládat, že zamýšleného využití se ÚSK v podstatné míře dostane určitě v ORP Černošice, dále v ORP Brandýs n. L.–Stará Boleslav a Kralupy n. Vlt., v případě ÚSK ORP Říčany je velmi pravděpodobné, že využívána příliš nebude a navrhovaná opatření a doporučení tak nebudou mít žádný efekt. Provedený výzkum tedy naznačuje, že potenciál realizace opatření navržených v ÚSK lze výrazně zvýšit tím, že se do procesu zpracování vhodně zapojí jednotlivé obce ORP. Platnost předpokládané odpovědi na výzkumnou otázku č. 2 z úvodu práce se projevila u spolupráce s jednotlivými obcemi, kde byly mezi zkoumanými ÚSK větší rozdíly. Naproti tomu spolupráce zpracovatelů a pořizovatelů byla ve všech případech velmi podobná, jediné v ORP Říčany měla o poznání formálnější charakter.

Veřejnost ani v jednom případě ve větší míře zapojena nebyla. Faktorů, které hrály roli, je vícero. Jednak zákon účast veřejnosti nenařizuje, je však doporučena v metodice zpracování ÚSK (MMR, MŽP 2016). Dále je zřejmě problematika krajiny – obzvlášť týkající se celého správního obvodu ORP – pro řadu laiků těžko uchopitelná. Zpracovatelé se ale snažili veřejnost zapojit a komunikovali i se spolky, nejednalo se však o nic zásadního.

Předpokládaná odpověď na výzkumnou otázku č. 3 se tak také naplnila. Požadavky na účast veřejnosti při stanovování cílových kvalit krajiny a tvorbě krajině politiky plynoucí z Evropské úmluvy o krajině (2000) tak sice lze považovat za splněné, o jejich efektivitě by se však dalo úspěšně polemizovat. Tento stav však není způsoben chybou pořizovatelů nebo zpracovatelů, ale způsobem, jakým je ÚSK zasazena do systému prostorového plánování. V současné podobě jde o výsledek top-down přístupu ve fungování veřejné správy, který účast komunity ve výraznější míře nepodporuje.

Tato práce nabízí detailní pohled na průběh pořízení a zpracování ÚSK ve čtyřech ORP v zázemí hlavního města. V budoucích výzkumech by bylo vhodné využít poznatků uvedených zde a zmapovat stejný proces i v jiných ORP, pro které byla ÚSK také zpracována. Zjištěné skutečnosti naznačují, že pozitivní přijetí ze strany obcí má velkou šanci se stejně pozitivně odrazit ve skutečném využití tohoto a jiných podobných dokumentů územního rozvoje, proto by bylo účelné se na to zaměřit ve výzkumu ale i v praxi územního plánování.

Česká krajina nástroj zaměřující se na širší prostorové vazby, který stanoví cíl, ke kterému v konkrétních místech směřovat, nutně potřebuje. ÚSK lze vnímat jako první krok správným směrem, který má ovšem k plnohodnotnému strategickému dokumentu daleko a jeho dopad na skutečné zlepšení stavu krajiny tlumí řada nedostatků. V první řadě není zaručeno jeho plné využití a v době psaní této práce ani to, zda budou vznikat další studie. Dále pak kvůli neúčasti veřejnosti na přípravě ÚSK neexistuje dostatečný společenský tlak na realizaci návrhů. Nicméně jen čas ukáže, nakolik efektivní ÚSK skutečně jsou a jak se podaří realizovat v nich navržená opatření. Potenciál pro jejich využití je alespoň v některých obcích vysoký, a tak nezbývá než doufat.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BIČÍK, I., KUPKOVÁ, L. (2006): Vývoj využití ploch v Pražském městském regionu. In: Ouředníček, M. (ed.): Sociální geografie Pražského městského regionu. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, 42-63.

BIRKLEN, P. (2018): Územní studie krajiny – Od myšlenky k realitě. In: Sborník z konference AUÚP ČR, Mikulov 12.–13. 4. 2018, Ústav územního rozvoje, Brno, 51-54.

BRANDT, J., VEJRE, H. (2004): Multifunctional landscapes: motives, concepts and perceptions. In: Brandt, J., Vejre, H. (ed.): Multifunctional Landscapes Volume 1: Theory, Values and History. WIT Press, Southampton, 3–33.

BURSÍKOVÁ, I. (2019): Způsob řešení odporu proti výstavbě – jak přispět ke kompromisu, Urbanismus a územní rozvoj, 22, 2, 23–24.

DEPARTMENT FOR ENVIRONMENT FOOD & RURAL AFFAIRS (2018): A Green Future: Our 25 Year Plan to Improve the Environment.
https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/693158/25-year-environment-plan.pdf (25. 2. 2020).

DUJKA, V., DUJKA, P., DUJKA, J. (2019): Územní systémy ekologické stability v územních plánech. Urbanismus a územní rozvoj, 22, 3, 19–22.

DURDÍK, P. (2018): Slovo úvodem. In: Sborník z konference AUÚP ČR, Mikulov 12.–13. 4. 2018. Ústav územního rozvoje, Brno, 5.

ETTER A., McALPINE C., POSSINGHAM H. (2008): Historical Patterns and Drivers of Landscape Change in Colombia Since 1500: A Regionalized Spatial Approach. *Annals of the Association of American Geographers*, 98, 1, 2–23.

EVROPSKÁ KOMISE (2013): Building a Green Infrastructure for Europe. Publications Office of the European Union, Luxembourg.

Evropská úmluva o krajině (2000):
[https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/evropska_umluva_o_krajine_smlouva/\\$FILE/OZV_cesky_text_EoUK_20170220.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/evropska_umluva_o_krajine_smlouva/$FILE/OZV_cesky_text_EoUK_20170220.pdf) (1. 3. 2020)

Federální zákon o ochraně přírody ze dne 29. července 2009 (Spolkový věstník I s. 2542), který byl naposledy pozměněn článkem 8 zákona ze dne 13. května 2019 (Spolkový věstník I s. 706).

FORMAN, R.T.T., GORDON, M. (1986): Landscape ecology. J. Wiley and Sons, New York.

GROVE, R.H. (1992): Origins of Western Environmentalism. *Scientific American*, 267, 1, 42–47.

HEALEY, P. (2009). In search of the ‘strategic’ in spatial strategy making. *Planning Theory & Practice*, 10, 4, 439–457.

HENDL, J. (2005): Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace. Portál, Praha.

HRNČIAROVÁ, T., MACKOVČIN, P., ZVÁRA, I. et al. (2009): Atlas krajiny České republiky. Ministerstvo životního prostředí, Praha, Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, v.v.i., Průhonice.

HRŮZA, J. (2014): Svět měst. Academia, Praha.

KEMP, D. W. (1998): Environment Dictionary. Routledge, London.

KUČERA, P. (2018): Současné moderní pojetí krajiny v územním plánování. In: Sborník z konference AUÚP ČR, Mikulov 12.–13. 4. 2018. Ústav územního rozvoje, Brno, 38–40.

MAIER, K. (2010): Principy a pravidla územního plánování, Kapitola A – Principy udržitelného rozvoje území. http://www.uur.cz/default.asp?ID=2571#index_A (25. 2. 2020).

MEJIA, C.V., SHIROTOVA, L., de ALMEIDA, I. F. M. (2015): Green Infrastructure and German Landscape Planning: A Comparison of Approaches, Urbani Izziv, 26, special issue, S25–S37.

MEJSNAROVÁ, J., TUNKA, M. (2018): Zkušenosti ze zpracování územní studie krajiny Kladenska. Urbanismus a územní rozvoj, 21, 4, 18–26.

MELL, I. C. (2010): Green infrastructure: concepts, perceptions and its use in spatial planning. Disertační práce, Newcastle University.

MEZERA, A. et al. (1979): Tvorba a ochrana krajiny. SZN, Praha.

MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ, MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ (2016): Zadání územní studie krajiny pro správní obvod obce s rozšířenou působností, Ministerstvo pro místní rozvoj, Praha.

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ (2019): Podrobné informace k omezení pěstování monokultur na max. 30 ha souvislé plochy prostřednictvím standardu DZES 7d), <https://www.eagri.cz/public/web/mze/dotace/kontroly-podminenosti-cross-compliance/dobry-zemedelsky-a-environmentalni-stav/podrobne-informace-k-omezeni-pestovani.html> (23. 3. 2020)

MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ (2017): Metodika vymezování územního systému ekologické stability, [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/uzemni_system_ekologicke_stability/\\$FILE/OOOPK_Metodika%20vymezovani%20USES_20170330.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/uzemni_system_ekologicke_stability/$FILE/OOOPK_Metodika%20vymezovani%20USES_20170330.pdf) (25. 2. 2020).

MOSELEY, R. K. (2006): Historical Landscape Change in Northwestern Yunnan, China, Mountain Research and Development, 26, 3, 214–219.

NĚMEC, M. (2011): Pražský trh s průmyslovými nemovitostmi: vývojové a alokační tendence, mezinárodní porovnání. Útvar rozvoje hl. m. Prahy, Odbor strategické koncepce, Praha.

OUŘEDNÍČEK, M., ŠPAČKOVÁ, P., NOVÁK, J. eds. (2013): Sub Urbs: krajina, sídla a lidé. Academia, Praha.

PRIMDAHL, J., KRISTENSEN, L. S. (2016): Landscape strategy making and landscape characterisation – experiences from Danish experimental planning processes, *Landscape Research*, 41, 2, 227-238.

SELMAN, P. (2009): Planning for landscape multifunctionality. *Sustainability: Science, Practice and Policy*, 5, 2, 45-52.

SKLENIČKA, P. (2003): *Základy krajinného plánování*. Naděžda Skleníčková, Brno.

STÁTNÍ POZEMKOVÝ ÚŘAD (2014): *Pozemkové úpravy, nástroj pro udržitelný rozvoj venkovského prostoru*. Státní pozemkový úřad, Praha.

STÁTNÍ POZEMKOVÝ ÚŘAD (2017): Jak probíhají a co jsou pozemkové úpravy?, https://www.spucr.cz/frontend/webroot/uploads/files/2017/05/jak_probihaji_a_co_jsou_pozemkove_upravy6119.pdf (25. 2. 2020).

STÁTNÍ ZEMĚDĚLSKÝ INTERVENČNÍ FOND (2019): SZIF začíná vyplácet Jednotnou platbu na plochu, <http://www.akcr.cz/txt/szif-zacina-vyplacet-jednotnou-platbu-na-plochu> (23. 3. 2020).

SÝKORA, L. (1996): Transformace fyzického a sociálního prostředí Prahy. In: HAMPL, M. et al.: *Geografická organizace společnosti a transformační procesy v České republice*. Praha, Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy, 361-394.

ŠINDLEROVÁ, V., NOVOTNÝ, V. (2019): Územní studie krajiny ORP Černošice, Prezentace z 3. workshopu pořizovatelů a projektantů k územní studii krajiny, https://www.mmr.cz/getmedia/eebb2b63-ff3a-4e87-8b92-32c9ca4c7cc5/2blok-Sindlerova_USK-SO-ORP-Cernosice_seminar-MMR_2019-09-13.pdf.aspx?ext=.pdf (25. 2. 2020).

TROLL, C. (1939): *Luftbildplan and ökologische bodenforschung*. Gesellschaft für Erdkunde, Berlin.

VANÍČEK, V. (1973): *Ochrana a tvorba krajiny*. VŠZ Brno, Brno.

VON HAAREN, C., ALBERT, C. (2011): Integrating ecosystem services and environmental planning: limitations and synergies. *International Journal of Biodiversity Science, Ecosystem Services & Management*, 7, 3, 150–167.

Vyhláška č. 500/2006 Sb. Vyhláška o územně analytických podkladech, územně plánovací dokumentaci a o způsobu evidence územně plánovací činnosti.

Vyhláška č. 501/2006 Sb. Vyhláška o obecných požadavcích na využívání území

WIRTH, K. (2018): Územní studie krajiny – Pohled MMR. In: *Sborník z konference AUÚP ČR, Mikulov 12.–13. 4. 2018. Ústav územního rozvoje, Brno*, 12–15.

WIRTH, K. (2019): 3. workshop pořizovatelů a projektantů k územní studii krajiny, https://www.mmr.cz/getmedia/809fa739-6237-4493-8615-2ff393f9a7cf/0blok_Wirth-Informace-a-aktuality-k-USK.pptx.aspx?ext=.pptx (25. 2. 2020).

Zákon č. 114/1992 Sb., České národní rady o ochraně přírody a krajiny.

Zákon č. 139/2002 Sb., o pozemkových úpravách a pozemkových úřadech a o změně zákona č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon).

Zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně některých zákonů (lesní zákon).

ŽÁK, L. (1947): Obytná krajina. <https://www.archiweb.cz/news/ladislav-zak-zahrada-sad-krajina-jako-obytny-prostor> (25. 2. 2020).

ŽENKA, J., KOFROŇ, J. (2012): Metodologie výzkumu v sociální geografii – případové studie. Ostravská univerzita v Ostravě, Ostrava.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ DAT A DALŠÍ INTERNETOVÉ ZDROJE

ARCDATA PRAHA, ZÚ, ČSÚ (2016): ArcČR 500 - digitální geografická databáze, verze 3.3. www.arcdata.cz (3. 3. 2020).

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD (2018): ČSÚ a územně analytické podklady. https://www.czso.cz/documents/10180/23192368/uap_obce_2018.xlsx/31483f8f-e7a9-4e3c-96e8-da969605c070?version=1.1 (17. 3. 2020)

OPENSTREETMAP CONTRIBUTORS (2020): <https://www.openstreetmap.org> (3. 3. 2020).

PRÁVO (2015): Developeři mají vždycky náskok, říká urbanista a architekt Karel Maier, <https://www.novinky.cz/kultura/salon/clanek/developeri-maji-vzdycky-naskok-rika-urbanista-a-architekt-karel-maier-290679> (16. 5. 2020)

ÚZEMNÍ STUDIE KRAJINY PRO SPRÁVNÍ OBVOD OBCE S ROZŠÍŘENOU PŮSOBNOSTÍ BRANDÝS NAD LABEM-STARÁ BOLESLAV (2019): <https://www.brandysko.cz/uzemni-studie-krajiny-orp-brandys-nad-labem-stara-boleslav/ds-2137> (3. 3. 2020).

ÚZEMNÍ STUDIE KRAJINY SO ORP ŘÍČANY (2019): <https://info.ricany.cz/mesto/uzemni-studie-krajiny-spravni-obvodu-obce-s-rozsirenou-pusobnosti-ricany> (3. 3. 2020).

ÚZEMNÍ STUDIE KRAJINY SPRÁVNÍHO OBVODU ORP ČERNOŠICE (2019): <https://www.mestocernosice.cz/mesto/uzemni-planovani/uzemni-studie-orp/> (3. 3. 2020).

ÚZEMNÍ STUDIE KRAJINY SPRÁVNÍHO ÚZEMÍ OBCE S ROZŠÍŘENOU PŮSOBNOSTÍ KRALUPY NAD VLTAVOU (2019): <https://www.mestokralupy.cz/mestsky-urad/uzemni-studie-krajiny-orp-kralupy-nad-vltavou/> (3. 3. 2020).

VÝZKUMNÝ ÚSTAV MELIORACÍ A OCHRANY PŮDY (2019): Erozní ohroženost půd ČR vodní erozí ve vztahu ke koncepci DZES 5, <https://mapy.vumop.cz/> (23. 3. 2020).

PŘÍLOHY

Příloha 1: Otázky pokládané při rozhovorech

• Otázky pro pořizovatele:

- *Jak Vaše město dospělo k rozhodnutí, že chce vypracovat ÚSK? Byla to iniciativa vedení města, někoho z úřadu, reakce na vypsání dotační tituly, tlak veřejnosti atd.?*
- *Je podle Vás zájem společnosti o krajinu „krok správným směrem“? Proč?*
- *Jaké jsou výhody ÚSK oproti jiným nástrojům ÚP? Vnímáte nevýhody? Co podle Vás převažuje?*
- *Jaký je hlavní konkrétní problém/y v území Vaší ORP, který by podle Vás měla ÚSK pomoci vyřešit?*
- *Jak probíhal výběr zpracovatele?*
- *Jak hodnotíte spolupráci se zpracovatelem? (V případě kladného hodnocení: Zvažujete v budoucnu spolupráci na jiných projektech?)*
- *V jaké fázi jste se zpracovatelem spolupracovali nejintenzivněji?*
- *Co jste ocenili na straně zpracovatele? Co naopak ne?*
- *Připomínkovali jste či jinak průběžně korigovali práci zpracovatelů? Jak?*
- *Co zpracovatelský tým ocenil na vaší spolupráci? Co naopak ne?*
- *Probíhala spolupráce s jinými odbory městského úřadu? Jak?*
- *Spolupracovali jste s jinými orgány veřejné správy (úřady, obce ORP)? Jak?*
- *Byla do procesu pořizování zapojena veřejnost? Jak?*
- *Co si město (úřad) slibuje od ÚSK v budoucnu? K čemu podle Vás přispěje nebo naopak nepřispěje?*
- *Existuje něco, co byste si přál/a vědět, než jste začal/a s pořizováním ÚSK?*

Otázky pro zpracovatele:

- *Jak a kdy jste se Vy (Vaše firma) rozhodl/a, že budete zpracovávat ÚSK?*
- *Je podle Vás zájem společnosti o krajinu „krok správným směrem“? Proč?*
- *Jaké jsou výhody ÚSK oproti jiným nástrojům ÚP? Vnímáte nevýhody? Co podle Vás převažuje?*
- *Jaký je hlavní konkrétní problém/y ve Vámi řešeném území, který by měla podle Vás ÚSK pomoci vyřešit? Jak pomůže k jeho vyřešení?*
- *Jak hodnotíte spolupráci úřadem ORP (zadavatelem)? (V případě kladného hodnocení: Zvažujete v budoucnu spolupráci na jiných projektech?)*

- *S jakými odbory úřadu ORP probíhala z Vaší strany spolupráce? Formálně nebo neformálně?*
- *V jaké fázi jste se zadavatelem spolupracovali nejintenzivněji?*
- *Čemu jste se zejména věnovali při spolupráci s veřejným sektorem?*
- *Byly ze strany úřadu ORP vznášeny námitky či připomínky během zpracování? Jaké?*
- *Co jste ocenili Vy na spolupráci s úřadem? Co naopak ne?*
- *Co představitelé veřejné správy ocenili na vaší spolupráci (pokud máte takovou zpětnou vazbu)? S čím spokojeni nebyli?*
- *S jakými dalšími subjekty samosprávy, dalšími orgány veřejné správy nebo spolky a podnikateli jste spolupracovali? Proč? Jak?*
- *Byla do procesu pořizování zapojena veřejnost? Jak?*
- *Identifikovali jste nějaké problémy na straně pořizovatele (veřejné správy) spojené s ÚSK?*
- *Co si slibujete od územních studií krajiny v budoucnu? K čemu podle Vás přispějí nebo naopak nepřispějí?*
- *Existuje něco, co byste si přál/a vědět, než jste začal/a se zpracováním ÚSK?*